

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
Донецький національний університет економіки і торгівлі  
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра міжнародної економіки та туризму

**О.Б.Чернега, Г.О.Горіна**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ  
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ**

Галузь знань: 24 «Сфера обслуговування»  
Спеціальність: 242 «Туризм»  
Ступень: магістр

Кривий Ріг  
2016

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
Донецький національний університет економіки і торгівлі  
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра міжнародної економіки та туризму

**О.Б.Чернега, Г.О.Горіна**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ  
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ**

Галузь знань: 24 «Сфера обслуговування»  
Спеціальність: 242 «Туризм»  
Ступінь: магістр

Затверджено на засіданні  
кафедри міжнародної економіки та  
туризму  
Протокол № 5  
від “24” жовтня 2016 р.

Схвалено навчально-методичною  
радою ДонНУЕТ  
Протокол №2  
від “28” жовтня 2016 р.

Кривий Ріг  
2016

**УДК 339.92(447)(076.5)**  
**ББК 65.5(4Укр) я 73**  
**Ч 49**

Рецензенти:

**С.В. Маловичко** - докт. екон. наук, доцент  
**Ю.Г. Бочарова** - канд. екон. наук, доцент

**Чернега, О.Б.**

**Ч 49** Методичні рекомендації для підготовки до атестаційного екзамену для студ. спец. 242 «Туризм», ступінь магістр / О. Б. Чернега, Г. О. Горіна ; М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. міжнар. економіки та туризму. – Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2016. - 50 с.

Методичні рекомендації призначені для самостійної підготовки студентів до атестаційного екзамену і містять інформацію про порядок його проведення, критерії оцінювання, структуру, основні поняття та систему базових тестів з обов'язкових дисциплін, а також задачі, перелік рекомендованої для підготовки до екзамену літератури.

**ББК 65.5(4Укр) я 73**

© Чернега О.Б., Горіна Г.О., 2016  
© Донецький національний  
університет економіки й торгівлі  
імені Михайла Туган-  
Барановського, 2016

## ЗМІСТ

|                                                                             |    |
|-----------------------------------------------------------------------------|----|
| ВСТУП                                                                       | 4  |
| ЧАСТИНА 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ         | 5  |
| ЧАСТИНА 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ | 7  |
| Туризмологія                                                                | 7  |
| Екскурсологія                                                               | 20 |
| Програмний туроперейтинг в міжнародному туристичному бізнесі                | 40 |

## ВСТУП

Проведення атестаційного екзамену має на меті перевірку рівня теоретичних знань та практичних навичок студентів-випускників спеціальності 242 «Туризм» після вивчення навчальних дисциплін: “Туризмологія”, “Екскурсологія”, “Програмний туроперейтинг в міжнародному туристичному бізнесі”.

Комплексне кваліфікаційне завдання (ККЗ), яке кожен студент отримує на початку екзамену, містить теоретичну та практичну частини.

Теоретична частина представляє собою тести з обов’язкових дисциплін підготовки магістрів з туризму: “Туризмологія”, “Екскурсологія”, “Програмний туроперейтинг в міжнародному туристичному бізнесі”.

Практична частина ККЗ містить комплексні ситуаційні завдання та задачі з дисципліни “Програмний туроперейтинг в міжнародному туристичному бізнесі”. Варіанти завдань підібрані у відповідності з кваліфікаційною характеристикою спеціальності 242 «Туризм».

На атестаційному екзамені студенти мають продемонструвати:

глибокі знання та розуміння структури, функцій та основних концепції туризмології та екскурсології, сучасні уявлення про антропологію, географію, соціологію, психологію, етику, педагогіку та праксеологію туризму, наукові підходи та основні принципи формування програмного туроперейтингу;

здатність продемонструвати праксеологічні навички взаємодії суб’єктів туристичного ринку з метою створення якісного турпакету, схеми його просування та реалізації, знання та розуміння з формування програм туристичного обслуговування, документального забезпечення процесів створення, комплектування, реалізації туристичних продуктів;

здатність розкрити зв’язки між теорією і практикою туристичної, екскурсійної діяльності, осмислити структуру туризмологічного знання, його системну архітектуру та зв’язок з іншими суспільними науками.

## ЧАСТИНА 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Атестаційний екзамеn проводять за екзаменаційними білетами (комплексними кваліфікаційними завданнями), складеними у відповідності з програмами обов'язкових дисциплін підготовки, передбачених навчальним планом. Екзаменаційні білети містять теоретичну та практичну частини. Теоретична частина являє собою тестові завдання (90 тестових завдань) з дисциплін: "Туризмoлогія", "Екскурсологія", "Програмний туроперейтинг в міжнародному туристичному бізнесі". До теоретичної частини включено тести, в яких запропоновано чотири варіанти відповідей, з яких правильною є лише одна. Теоретична частина виконується письмово, при цьому використовуються спеціальні проштамповані аркуші паперу, які видаються секретарем екзаменаційної комісії на початку екзамену. На титульній сторінці вказуються прізвище, ім'я та по батькові студента, група, назва екзамену, дата, питання/завдання. На кожній сторінці залишаються поля для зауважень, поміток екзаменаторів.

Практична частина містить комплексні ситуаційні завдання та задачі з програмного туроперейтингу в міжнародному туристичному бізнесі. При розв'язанні практичної частини також використовується спеціальний бланк, в якому студент зазначає власні реквізити, дату проведення комплексного екзамену і номер варіанта.

Викладачі дисциплін, що виносяться на екзамен, організують для студентів оглядові лекції та проводять необхідні групові та індивідуальні консультації у визначений термін.

Тривалість атестаційного екзамену не повинна перевищувати 6 годин на день. Після закінчення письмового екзамену роботи здаються Екзаменаційній комісії (ЕК). Перевірка робіт здійснюється членами ЕК, як правило, в день проведення екзамену. Не допускається перевірка робіт поза межами Університету. Результати письмових екзаменів оголошуються Головою ЕК після перевірки робіт не пізніше наступного робочого дня на відкритому засіданні Екзаменаційної комісії.

**Критерії оцінювання.** Оцінка за виконання комплексного кваліфікаційного завдання складається з двох частин: оцінки за теоретичну частину, що містить 90 тестових завдань з трьох дисциплін, та оцінки за практичне завдання (розв'язання розрахункової задачі).

Кожна частина комплексного кваліфікаційного завдання (теоретична і практична) оцінюється окремо, виставляється окрема оцінка за національною шкалою та визначається сума балів.

**Методика оцінювання теоретичної частини:** за кожну правильну відповідь на одне тестове завдання студент отримує 1 бал, а оцінка за відповідну кількість отриманих балів визначається за шкалою, представленою в табл. 1.

Таблиця 1 - Шкала оцінювання теоретичної частини

| Кількість правильних відповідей | Кількість помилок | Кількість набраних балів | Оцінка за національною шкалою |
|---------------------------------|-------------------|--------------------------|-------------------------------|
| від 81 до 90                    | від 0 до 9        | від 81 до 90             | «5» (відмінно)                |
| від 68 до 80                    | від 10 до 22      | від 68 до 80             | «4» (добре)                   |
| від 54 до 67                    | від 23 до 36      | від 54 до 67             | «3» (задовільно)              |
| до 54                           | 37 та більше      | до 54                    | «2» (незадовільно)            |

Нерозбірлива відповідь на тестове завдання, виправлення та помарки, відсутність відповіді взагалі також вважаються помилками.

**Методика оцінювання практичної частини:** оцінювання результатів розв'язання комплексної розрахункової задачі здійснюється за критеріями табл. 2 у відповідності з

набраними балами.

Таблиця 2 - Шкала оцінювання практичної частини

| Критерії оцінювання                                                                                                                                            | Сума балів  | Оцінка             |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|--------------------|
| Завдання виконано у повному обсязі, розрахунки та графіки правильні, висновки і пропозиції аргументовані, оформлення правильне та акуратне.                    | від 9 до 10 | «5» (відмінно)     |
| Завдання виконано у повному обсязі, але допущено незначні неточності в розрахунках або в оформленні, прийняті рішення недостатньо аргументовані.               | від 7 до 8  | «4» (добре)        |
| Завдання виконано не менше ніж на 70% при правильному оформленні або не менше ніж на 80%, якщо допущені незначні помилки в розрахунках, графіку чи оформленні. | від 5 до 6  | «3» (задовільно)   |
| Завдання виконано менше ніж на 70%, допущені помилки в розрахунках чи оформленні, висновки необґрунтовані або відсутні.                                        | до 5        | «2» (незадовільно) |

Загальна оцінка за національною шкалою за комплексний екзамен представляє собою середньозважену величину та розраховується за формулою:

*Загальна оцінка = оцінка за теоретичну частину + оцінка за практичну частину*

Якщо за одну з частин комплексного кваліфікаційного завдання студентом отримано оцінку «2» (незадовільно), то загальна оцінка не може бути вищою за оцінку «3» (задовільно).

Загальна оцінка на шкалою ECTS визначається на основі суми балів, отриманих студентом за виконання теоретичної та практичної частини, що не може перевищувати 100 балів. Оцінювання здійснюється за допомогою шкали оцінювання загальних результатів комплексного екзамену (таблиця 3). Оцінка за національною шкалою має бути еквівалентною оцінці за шкалою ECTS.

Таблиця 3 - Шкала оцінювання загальних результатів

| Оцінка за шкалою ECTS | Оцінка за бальною шкалою, що використовується у ДонНУЕТ | Оцінка за національною шкалою                                  |
|-----------------------|---------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------|
| A                     | 90-100                                                  | 5 (відмінно)                                                   |
| B                     | 85-89                                                   | 4 (добре)                                                      |
| C                     | 75-84                                                   | 4 (добре)                                                      |
| D                     | 70-74                                                   | 3 (задовільно)                                                 |
| E                     | 60-69                                                   | 3 (задовільно)                                                 |
| FX                    | 35-59                                                   | 2 (незадовільно) з можливістю повторного складання             |
| F                     | 0-34                                                    | 2 (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни |

## **ЧАСТИНА 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ**

### **«ТУРИЗМОЛОГІЯ»**

Вивчення дисципліни дозволяє сформувати професійні компетенції:

#### Знання і розуміння:

знання сутності туризмології, туристики, туризмознавства  
усвідомлення сутності туризму як соціально-економічного та культурного явища та соціального інституту  
поглиблені знання структури, функцій та основних концепції туризмології  
сучасні уявлення про антропологію, географію, соціологію, психологію, етику, педагогіку та праксеологію туризму  
розуміння генези та еволюції наукового туристського дискурсу

#### Застосування знань і розуміння:

здатність систематизувати наукові підходи до розуміння феномену туризму, з'ясувати генезу та еволюцію туризмологічної науки  
розуміння структури туризмології, здатність виявлення діалектичної узгодженості всіх її частин  
здатність з'ясувати принципи, методи, функції, проблеми туризмологічного знання  
здатність визначити зміст основних туризмологічних концепцій, які впливають на соціально-економічний розвиток країни  
здатність з'ясувати функції туризмології та її соціальне призначення

#### Формування суджень:

здатність розкрити зв'язки між теорією і практикою туристичної діяльності  
здатність осмислити структуру туризмологічного знання, його системну архітектуру та зв'язок з іншими суспільними науками  
здатність визначати місце туризмології в структурі соціогуманітарних наук



## Основна література

1. Горіна Г.О. Туризмолія [Текст] : конспект лекцій / Г.О. Горіна ; ДонНУЕТ. – Кривий Ріг, 2016. – 100 с.
2. Абрамов В. В. Історія туризму, Підручник / В. В. Абрамов, М. В. Тонкошкур. Харк. Нац.. акад.. міськ. Гос-ва.- Х.: ХНАМГ, 2010. – 294 с.
3. Пазенок В.С. Туризмолія. Теоретический образ туризма: Научное издание. – К.: Академия туризма Украины, КУТЕП, 2012. – 270 с.
4. Туризмолія: концептуальні засади теорії туризму і науково-навчальне видання. – К.: КУТЕП, 2008. – 825 с.
5. Устименко Л.М. Основи туризмознавства. Навч. посібник / Л. М. Устименко.- К., 2013.- 380 с.
6. Федорченко В. К. Туризмолія: концептуальні засади теорії туризму : монографія / В. К. Федорченко, В. С. Пазенок, О. А. Кручек, М. П. Мальська та ін. / К. : ВЦ “Академія”, 2013. – 368 с.

## Додаткова література

1. Быстров С. А. Туризм: макроэкономика и микроэкономика / С. А. Быстров, М. Г. Воронцова. – СПб.: «Издательский дом Герда», 2007. – 464 с.
2. Городня Т. А. Економіка туризму: теорія і практика : навч. посіб. / Т. А. Городня, А. Ф. Щербак. - К. : Кондор, 2012. - 435 с.
3. Долженко Г. П. Развитие научных исследований туристской деятельности в России (1930-2011 гг.) / Г. П. Долженко, Е. Г. Долженко. Электронное учебное пособие. – Ростов н/Д, 2010. – Свидетельство о регистрации электронного ресурса №15890 (Пособие размещено на сайте. Режим доступа: <http://gennadiy-dolzhenko.ru>)
4. Ермавлетов С.Р., О.Ж. Сагымбай О.Ж. Основы туризмологии: учебно-методическое пособие. -Алматы: Қазақ университеті, 2011. - 92 с.
5. Етика: Навч. посіб. / В. О. Лозовой, М. І. Панов, О. А. Стасевська; За ред.. проф.. В. О. Лозового. – К.:Юрінком інтерн, 2007. – 224 с.
6. Квартальнов В. А. Теория и практика туризма; Учебник / В. А. Квартальнов. – М.: «Финансы и статистика», 2003. – 672 с.
7. Лукашевич О. Н. Психология туризма; концептуальное определение. Монография / Оксана Лукашевич. – Киев: Издательство КУТЕП, 2010. – 228 с.
8. Любіцева О. О. Туризмознавство: вступ до фаху: Підручник / О. О. Любіцева, В. К. Бабарицька. – К.: Київський університет, 2008. – 450 с.
9. Мальцева Л.В. Історія туризму [Текст] : навч.-метод. посіб. / Л. В. Мальцева ; ДЗ "Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка". - Луганськ : Вид-во ДЗ "ЛНУ ім. Т. Шевченка", 2011. - 88 с.
10. Романов Ю. И. Культурология / Ю. Н. Романов. – СПб.: Питер, 2009.- 208с.
11. Скляр Г.П. Модернізація туризмознавства: теорія і практика партнерства : монографія / Г. П. Скляр, Г. В. Задорожний, О. Г. Задорожна, В. Ф. Кифяк, Г. І. Михайліченко; ред.: Г. П. Скляр; ВНЗ Укоопспілки "Полтав. ун-т економіки і торгівлі". - Полтава : ПУЕТ, 2015. - 372 с.

## ТЕМА 1. Туризмолія як соціогуманітарна наука

1. Місце туризмолії в структурі соціогуманітарних наук.
2. Сутність туризмолії, туристики, туризмознавства.
3. Туризмолія: до проблеми осмислення теоретико-методологічних засад науки про туризм.  
*Туризмолія* – наука, що систематизує дослідження трьох основних проявів феномену «туризм»: теоретичний аспект, практичну діяльність та історію становлення і

розвитку туризму. Туризмологія - концептуальне бачення туризму; як науковий напрям зазначен в генезі двома основними етапами, де перший відзначає туризмознавство в вузькоспеціалізованому, методичному вигляді і другий - туризмознавство в широкому соціальному вигляді.

*Теоретико-методологічні положення туризмології* включають розробку філософських засад, принципів і підходів до різнобічного вивчення туризму як явища, спираючись на наявні досягнення галузевих наукових дисциплін, які займаються розробкою певних напрямків функціонування туризму.

Як наукова дисципліна туризмологія розв'язує низку взаємопов'язаних наукових завдань: усвідомлення сутності туризму як соціально-економічного та культурного явища та соціального інституту; розробка власного понятійного апарату; систематизація наукових підходів до розуміння феномену туризму; осмислення структури туризмології, виявлення діалектичної узгодженості всіх її частин; з'ясування принципів, методів, функцій, проблем туризмологічного знання; розкриття зв'язків між теорією і практиками туристичної діяльності.

*Об'єктом туризмології* є туризм як специфічне соціальне явище, соціально-економічний і культурний феномен, як соціальний інститут, тобто система суспільних відносин, зв'язків та засобів.

*Предметом туризмології* є людина що подорожує (система туристських мотивацій особистості в процесі споживання туристського продукту).

*Суб'єктом туризмології* є науковець, теоретик-туризмолог, який досліджує сутнісні характеристики туризму, бере активну і безпосередню участь в розробці теорії туризму.

*Туризмोगрафія* - звід письмово зафіксованих відомостей про туризм, а також система різних описів, довідників, підручників і монографій, словників тощо. Сюди ж можна включити і різного роду популярну літературу - путівники, що дають уявлення про туристичних подорожах, поїздках, визначні пам'ятки і інфраструктурі туристських дестинацій

*Туризмометрія* – розділ комплексної науки про туризм, науковий напрямок, де на перший план виходять можливості математичного вимірювання та опису основних проявів туристської діяльності.

*Наукове та практичне призначення туризмології розкривається в її функціях:* світоглядній; етнічній; комунікаційній; аксеологічній; етичній; екологічній; праксіологічній. Ці функції акумулюються в наукових багатовекторних напрямках: філософському; економічному; психологічному; соціологічному; правознавчому; педагогічному; історичному; географічному; демографічному; археологічному та ін.

## ТЕСТИ

### Туризмологія

- А. наука, що систематизує дослідження трьох основних проявів феномену «туризм»: теоретичний аспект, практичну діяльність та історію становлення і розвитку туризму
- Б. цілісна система сучасних фундаментальних і прикладних наук про туризм, туристичну діяльність, туристичну економіку, менеджмент туризму і туристичне законодавство
- В. сфера людинознавчих дисциплін, що розкриває взаємозв'язок людини і суспільства
- Г. науковий напрям, у межах якого поєднуються різноманітні дослідження туризму як суспільного явища

### Об'єкт туризмології

- А. туризм як специфічне соціальне явище, соціально-економічний і культурний феномен, як соціальний інститут, тобто система суспільних відносин, зв'язків та засобів
- Б. людина, що подорожує, система туристських мотивацій особистості у процесі споживання туристського продукту

- В. науковець, теоретик-туризмолог, який досліджує сутнісні характеристики туризму, бере активну і безпосередню участь в розробці теорії туризму.  
Г. всі відповіді невірні

### **Суб'єкт туризмології**

- А. туризм як специфічне соціальне явище, соціально-економічний і культурний феномен, як соціальний інститут, тобто система суспільних відносин, зв'язків та засобів  
Б. людина, що подорожує, система туристських мотивацій особистості у процесі споживання туристського продукту  
В. науковець, теоретик-туризмолог, який досліджує сутнісні характеристики туризму, бере активну і безпосередню участь в розробці теорії туризму.  
Г. теоретичний аспект, практична діяльність, історія становлення і розвитку туризму

### **Предметом туризмології є**

- А. туризм як специфічне соціальне явище, соціально-економічний і культурний феномен, як соціальний інститут, тобто система суспільних відносин, зв'язків та засобів  
Б. людина, що подорожує, система туристських мотивацій особистості у процесі споживання туристського продукту  
В. науковець, теоретик-туризмолог, який досліджує сутнісні характеристики туризму, бере активну і безпосередню участь в розробці теорії туризму.  
Г. теоретичний аспект, практична діяльність, історія становлення і розвитку туризму

### **Розділ комплексної науки про туризм, науковий напрямок, де на перший план виходять можливості математичного вимірювання та опису основних проявів туристської діяльності**

- А. туризмологія  
Б. туризмометрія  
В. туризмографія  
Г. туристика

## **ТЕМА 2. Генезис та еволюція наукового туристського дискурсу**

1. Подорожі, здійснені у добу античності.
2. Подорожі в епоху Середньовіччя та Відродження.
3. Подорожі як форма здобуття знань і розширення кордонів освіти в Новий Час.
4. Туризмологічні школи: німецька, британська, швейцарська, французька, польська, болгарська та ін.
5. Міжнародні організації та центри по вивченню проблем туризму.

*Німецька туризмознавча школа.* Її центром став Дослідницький інститут туризму в Берліні. До завдань інституту входило вивчення туризму «з економічної, організаційної, соціологічної, правової, географічної, метеорологічної і медичної сторін». В 1930-х р. з'являються роботи першого директора цього Інституту Р.Глюксмана, які стали значним науковим доробком в галузі туризму. В них був проведений аналіз мотивів вибору туристських місць відпочинку і наслідки туристичного руху для оточуючого природного і культурного ландшафту. Широке коло наукових проблем туризму досліджували А.Борман, А.Грюнталь, Х.Позер та ін.».

*Польська туризмознавча школа.* Її засновником вважають видатного теоретика туризму С. Лещицького. В середині 1930-х років з його ініціативи та під його безпосереднім керівництвом в Кракові на базі Ягеллонського університету були відкриті Лабораторія туризму та Дослідницька комісія. Роботи С.Лещицького цього періоду були присвячені осмисленню складної природи туризму, автор підкреслював його міждисциплінарний

характер, взаємо обумовленість економічних, географічних, статистичних, юридичних, культурних і соціологічних складових. Загалом, увага польських туризмознавців була направлена на дослідження туристсько-курортного руху, передусім в Карпатах. Роботи цього періоду були насичені значним статистичним матеріалом, в них досліджувались економічні аспекти розвитку туризму.

*Швейцарська туризмознавча школа.* Її засновником вважають В.Хунцікера і К.Крапфа. Їх дослідження спиралися на системний підхід і трактували туризм як сукупність стосунків і явищ, що виникають під час переміщення і перебування людей в місцях, відмінних від їх постійного місця проживання і роботи. В комплексному трактуванні туризму В.Хунцікер виділяв соціально-економічну домінанту. Завдяки їх безпосередній участі в Берні, на початку 40-х років, був заснований Дослідницький інститут туризму (1960-ті роки інститут був перетворений в Інститут туризму і економіки транспорту)» [13].

*Американська туризмознавча школа.* Її засновником є К.Мак-Меррі і Р.Браун, які спрямували свою увагу на поглиблення наукових знань щодо територіальної організації відпочинку населення, відзначали роль рекреаційної географії в дослідженнях навколишнього середовища і забезпеченні раціонального туристського природовикористання. З другого боку активно йшов процес соціологізації туристичних досліджень. Вже з кінця 40-х років американські туризмознавці почали залучати матеріали анкетних опитувань. Традиційним для американської школи туризму було вивчення взаємозв'язку туризму з навколишнім природним середовищем».

*Французька туризмознавча школа.* У Франції розвиток туризмознавства був позначений суттєвим розширенням предмету і методів досліджень. Основна увага французьких вчених була сконцентрована на економічних аспектах туристичної діяльності, а також міжнародного туризму. В наукових розвідках туризму почали широко використовуватись соціологічні методи (анкетування населення). Помітну роль у французькій туризмознавчій школі того часу відігравав П.Деферт, який першим поставив питання про необхідність поєднання наукового осмислення туризму з господарською практикою.

*Британська туризмознавча школа.* Британські дослідники Е. Коен та Дж. Ленгкік одними з перших здійснили спробу багатопланового теоретичного осмислення туризму як суспільного феномену. З позиції феноменології вчені розкривають теоретичні засади науки про туризм – її зміст, об'єкт дослідження і структуру. Проблеми антропології туризму досліджує британський вчений Д. Неш. В роботі «Антропологія туризму» автор розглядає туризм, як специфічну систему виробництва і споживання.

## ТЕСТИ

**Образ туризму як цілісної системи, яка поєднує три головних елемента - турист, туристська дестинація, туристська індустрія, запропонував**

А. швейцарський дослідник Дж.Кріппендорф

Б. датський туризмознавець Н.Лейпер.

В. французький вчений, колишній генеральний секретар Всесвітньої туристської організації, Ф.Франжіаллі.

Г. американський теоретик, „заслужений професор туризму" Мічиганського університету Р.Макінтош.

**Теоретичну модель туристичної науки як міждисциплінарного поля туристичної діяльності запропонував**

А. швейцарський дослідник Дж.Кріппендорф

Б. датський туризмознавець Н.Лейпер.

В. французький вчений, колишній генеральний секретар Всесвітньої туристської організації, Ф.Франжіаллі.

Г. американський теоретик, „заслужений професор туризму" Мічиганського університету Р.Макінтош.

**«Глобальний етичний кодекс туризму» запропонував**

А. швейцарський дослідник Дж.Кріппендорф

Б. датський туризмознавець Н.Лейпер.

В. французький вчений, колишній генеральний секретар Всесвітньої туристської організації, Ф.Франжіаллі.

Г. американський теоретик, „заслужений професор туризму" Мічиганського університету Р.Макінтош.

**Представником американської школи туризмології є**

А. Борман А.

Б. Грюнталь А.

В. Позер Х.

Г. Мак-Меррі К.

**Представником німецької школи туризмології є**

А. Борман А.

Б. Грюнталь А.

В. Позер Х.

Г. всі відповіді вірні

**ТЕМА 3. Основні концепти, структура та функції туризмологічного знання**

1. Туризмологія: основні концепти (понятійний апарат).

2. Структура та функції туризмологічного знання.

*Мандрівник* – це будь-яка людина, що здійснює подорож, незалежно від цілей, напрямів, засобів пересування, часових відтинків поїздки (похода, експедиції, відрядження). Мандрівник кінцевою метою свого діяння та процесу завжди ставить повертання на батьківщину, місце свого постійного проживання. Цим він відрізняється від мігранта, який переміщується з метою набуття нового місця проживання та кращої долі.

*Дестинація* – туристський центр, що володіє туристськими ресурсами: природні, історичні, соціально-культурні об'єкти, що включають об'єкти туристського показу, а також інші об'єкти, здатні задовольнити духовні потреби туристів, сприяти відновленню та розвитку їхніх фізичних сил.

*Туристська дестинація* – це засадничий елемент туристської системи. Під туристською дестинацією розуміється територія, яка володіє властивостями туристської привабливості, що стимулює туристську цікавість а отже, і розвиток самого туризму.

*Туристський регіон* – це більш масштабне поняття стосовно туристської дестинації. Туристський регіон може включати в себе кілька туристських дестинацій. Наприклад, туристський регіон Італія включає в себе різні дестинації як за своєю масштабністю, так і за своїм туристським призначенням.

*Рекреаційні ресурси* – ресурси, що використовуються для відновлення живих сил людини та організації рекреаційної діяльності.

*Туристський продукт*: 1) право на тур, призначене для реалізації туристом; 2) споживацький комплекс, що включає тур, туристсько-екскурсійні послуги та товари; 3) сукупність речових та неречових споживацьких вартостей, що споживаються туристом.

*Тур*: 1) комплекс послуг з розміщення, перевезення, харчування туристів, екскурсійні послуги та розваги, а також послуги гідів-перекладачів та інші послуги, що надаються залежно від цілей подорожі; 2) туристська поїздка за певним маршрутом у конкретні строки,

забезпечена комплексом послуг у галузі житла, пересування, медичного та культурного обслуговування; 3) заздалегідь спланована та оплачена туристська поїздка».

*«Аксіологія туризму* - відображення ціннісного значення туристської діяльності, вибору людиною орієнтацій у "мандрівному житті".

*Антропологія туризму* - розділ філософії туризму, який розглядає туризм як різновид людського активізму, метою якого є задоволення потреб індивіда за рахунок здійснення подорожі.

*Герменевтичний потенціал туристичної діяльності* – сприйняття цінностей культури, яке здійснюється в туристських мандрівках, подорожах, відвідуваннях, поїздках, походах і реалізується через особисте розуміння, витлумачення (розшифровування смислів).

*Екзистенціалізм* - з'ясування сутнісних характеристик існування людини, що подорожує (смислу життя індивідуальної свободи, відповідальності тощо).

*Екзистенційний аспект класичного і екстремального туризму* – зміна світоглядно-ціннісних орієнтацій людини у межовій (граничній) ситуації подорожі як у звичному режимі, так і в екстремальних умовах.

*Екологія туризму* – вчення про цивілізовану взаємодію туризму із природним середовищем з метою нейтралізації негативних впливів на біосферу.

*Естетика туризму* – художньо-естетичні можливості туризму, які сприяють подальшому розвитку емоційного ставлення людини до навколишнього середовища, природного чи урбанізованого.

*Етика туризму* – різновид прикладної етики, пов'язаної зі специфікою морального спілкування як всередині туристських груп, так і у ставленні до місцевого населення.

*Комунікативна культура туризму* – встановлення та підтримання стосунків невимушеного, добровільного спілкування, заснованого на довірі, толерантності та взаємоповазі в процесі туристських контактів.

*Кроскультурна комунікація* – комунікація представників різних культур, які мають нетотожні культурні координати сприйняття культурних символів та цінностей, а також мають різні мотиваційні інтенціональності до діяльності.

*Культурологія туризму* – теорія культурних трансформацій особистості в контексті її перебування в інших соціокультурних середовищах.

*Онтологія туризму* – вчення про туризм як певну реальність, конкретне буття (існування) феномена туризму як суспільно-культурного інституту.

*Політична культура і туризм* – прояв політичних якостей людини як носія громадянсько-патріотичної культури в процесі міжнародних політичних контактів.

*Праксеологічний аспект туризму* – філософська концепція діяльності, що має статус програмно-концептуального проекту - теоретичне підґрунтя моделювання розвитку туризму, розробки програм та планів його вдосконалення.

*Праксеологія туризму* – філософське уявлення про практику туризму в її найрізноманітніших проявах і формах.

*Синергія культур у туристичній діяльності* – процес міжкультурної взаємодії учасників туристської діяльності та виникнення внаслідок цього інноваційного туристського продукту.

*Соціологія туризму* - прикладна галузь соціології, яка вивчає структуру, функціонування та розвиток туризму як суспільного явища в його зв'язку з соціальними, політичними, економічними та культурними сферами суспільства.

*Тезаурус туризмознавства* – сфера знань про туризм, представлена у теоретичних поняттях.

*Туризмологія (туризмознавство)* – загальна теорія туризму, галузь соціокультурного знання, яка має синтетичний характер і характеризується розгалуженими міжнауковими зв'язками, що фокусуються в усвідомленні різних аспектів туризму.

*Туристична діяльність* – діяльність суб'єктів у сфері туризму, прискорювач глобальної міжцивілізаційної взаємодії, чинник суспільної єдності.

*Туристська комунікація* – встановлення стосунків невимушеного, добровільного спілкування, заснованого на довірі.

*Феноменологія туризму* – спостереження, опис та вивчення явищ у сфері туризму і осягнення їх у свідомості суб'єктів туристичної діяльності.

*Філософія туризму* – філософська теорія туризму, специфічний різновид соціальної філософії. Світоглядна, теоретико-методологічна інтегративна основа туризмології».

## ТЕСТИ

### Дестинація

- А. територія, яка є туристсько привабливою, що стимулює туристську цікавість і розвиток самого туризму
- Б. туристський центр, що має туристські ресурси
- В. регіон, до якого здійснюється туристська поїздка за певним маршрутом у конкретні строки
- Г. немає правильної відповіді

### Аксіологія туризму

- А. сприйняття цінностей культури, яке здійснюється в туристських мандрівках, подорожах, відвідуваннях, поїздках, походах і реалізується через особисте розуміння, витлумачення
- Б. різновид прикладної етики, пов'язаної зі специфікою морального спілкування як всередині туристських груп, так і у ставленні до місцевого населення
- В. вчення про цивілізовану взаємодію туризму із природним середовищем з метою нейтралізації негативних впливів на біосферу
- Г. відображення ціннісного значення туристської діяльності, вибору людиною орієнтацій у "мандрівному житті"

### Різновид прикладної етики, пов'язаної зі специфікою морального спілкування як всередині туристських груп, так і у ставленні до місцевого населення

- А. екологія туризму
- Б. естетика туризму
- В. етика туризму
- Г. комунікативна культура туризму

### Вчення про туризм як певну реальність, конкретне буття (існування) феномена туризму як суспільно-культурного інституту

- А. онтологія туризму
- Б. праксеологія туризму
- В. соціологія туризму
- Г. туризмологія

### Філософське уявлення про практику туризму в її найрізноманітніших проявах і формах

- А. онтологія туризму
- Б. праксеологія туризму
- В. соціологія туризму
- Г. туризмологія

## ТЕМА 4. Туризмологія: основні концептуальні складові

1. Філософія туризму як методологічна та концептуальна засада туризмології.
2. Історія та антропологія туризму.
3. Географія туризму.

4. Соціологія туризму.
5. Культурологічні принципи вивчення феномену туризму.
6. Психологія та етика туризму, їхнє місце у туризмологічному знанні.
7. Педагогіка туризму, її роль та місце у туризмологічному знанні.
8. Праксіологія туризму – наукове обміркування туристських практик.

*Антропологія туризму* вивчає культуру та вплив людини на навколишнє середовище. *Мета* – розкриття складного характеру людського життя, структури взаємин, поведінки людини в суспільстві.

*Географія туризму* – це географічна наука, що вивчає територіальну організацію туристського господарства, умови та особливості його розвитку у різних районах та країнах. Об'єктом її вивчення є туристське господарство, а предметом - його територіальна організація.

*Соціологія туризму* вивчає структуру, функціонування та розвиток туризму як суспільного явища у його зв'язках із соціальними, політичними, економічними та культурними сферами суспільства.

*Культурологія туризму* - теорія культурних трансформацій особистості в контексті її перебування в інших соціокультурних середовищах під час туристських подорожей.

*Етика туризму* - окремий розділ теорії етики який досліджує особливості професійної етики діячів туристської галузі та моральні засади поведінки учасників туристських подій.

*Педагогіка туризму* – наука, що вивчає процеси виховання, навчання та розвитку особистості в контексті гуманітарно-соціальних функцій туризму.

*Праксеологія (наукове осмислення практики) туризму* покликана проаналізувати туристську діяльність з погляду її практичних властивостей, з метою підвищення її ефективності. Праксеологія туризму покликана синтезувати досвід практичної діяльності і загальних принципів наукової організації праці інтегруючи в своєму змісті загальні схеми та принципи розроблені в рамках наукової методології.

*Економіка туризму* - прикладна наука, яка вивчає поведінку людей і груп в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання туристських продуктів з метою задоволення потреб, за умов обмеженості туристських ресурсів та конкуренції за їх використання. Базовими категоріями економіки туризму є такі:

*туристична галузь* - сукупність підприємств подібних за призначенням, технологією обслуговування, професійним складом кадрів та умовами їх діяльності, особливостями розміщення та функціонування на ринку туристичних послуг.

*індустрія туризму* - міжгалузевий господарський комплекс, який спеціалізується на створенні туристичного продукту, здатного задовольняти специфічні потреби населення в проведенні дозвілля, а подорожі шляхом виробництва та реалізації товарів і послуг туристського призначення;

*транспортна система* - належить до основних послуг туристичної галузі. Якість, обсяг і характер транспортних послуг в туризмі залежить від рівня розвитку транспортного комплексу і стану транспортної інфраструктури, як невід'ємних складових господарського комплексу країни;

*туристичні ресурси* - природні, історичні, соціально-культурні об'єкти, включно з об'єктами туристичного показу, а також інші об'єкти здатні задовольнити різноманітні потреби туристів. В тому числі духовні а також естетичні, гедоністичні, рекреаційні.

*Квазітуризм* – вид людської поведінки, у яких під виглядом туризму реалізуються інші цілі: перетинання кордону, отримання заборонених у своїй країні видів певних послуг тощо.



## ТЕСТИ

### Антропологія туризму

- А. біологічна наука про походження та еволюцію фізичної організації людини та її рас
- Б. сукупність наук про людину, включаючи етнографію
- В. вивчає культуру та вплив людини на навколишнє середовище
- Г. всі відповіді вірні

### Географія туризму

- А. вивчає пам'ятники археології, історії та культури, об'єкти й події, що приваблюють людей із найрізноманітнішими потребами
- Б. сукупність наук про людину, включаючи етнографію
- В. вивчає культуру та вплив людини на навколишнє середовище
- Г. описує особливості природи

### Наука, що вивчає територіальну організацію туристського господарства, умови та особливості його розвитку у різних районах та країнах

- А. туризмологія
- Б. екскурсологія
- В. географія туризму
- Г. соціологія туризму

### Наукове знання, що розуміється як сукупність матеріальних і духовних цінностей, накопичених людством

- А. культурологія
- Б. соціологія
- В. філософія
- Г. етика

### Наука, що вивчає процеси виховання, навчання та розвитку особистості в контексті гуманітарно-соціальних функцій туризму

- А. естетика туризму
- Б. етика туризму
- В. педогогіка туризму
- Г. соціологія туризму

## ТЕМА 5. Туризм як соціокультурний феномен

1. Соціокультурні явища і феномени: сутнісні ознаки.
2. Соціокультурні характеристики туризму.

Соціокультурні характеристики туризму представлені не в цілісному, систематизованому вигляді, а як розрізнені фрагменти в різних наукових джерелах з проблем туризму, аналіз яких доцільно здійснити у трьох дискурсах: *термінологічному, класифікаційному, структурно-функціональному*.

*Термінологічний дискурс* має на меті порівняльний аналіз представлених у туризмології визначень туризму для виділення серед них тих, що несуть у собі соціологічний, зокрема соціокультурний, контекст.

*Класифікаційний дискурс* - це процес виділення із складного соціо-культурного феномена "туризм", що несе у собі його родові ознаки, більш конкретних і специфічно окреслених його видових проявів, які вирізняються за тими чи іншими ознаками.

*Структурно-функціональний дискурс* має на меті здійснити структурно-функціональний аналіз соціокультурного феномена туризму. Структурно-функціональний

аналіз в соціології зазвичай розуміють як метод соціологічного дослідження, в межах якого розрізняють два основні підходи:

- 1) структурний - йде від аналізу різних структур до визначення виконуваних функцій;
- 2) функціональний - визначається певна сукупність функціональних вимог і згодом виявляються різні структури, які виконують функції.

## **ТЕСТИ**

### **Системність як основна ознака соціальних феноменів в туризмі**

- А. проявляється через сукупність взаємодіючих елементів - туристичних груп, організацій, форм і напрямків туристичної діяльності на задоволення потреб туристів
- Б. характеризує розвиток всіх видів туризму, перетворення його в дозвіллеву індустрію
- В. полягає у спрямованості туристичної діяльності на досягнення спільних цілей - задоволення суспільних потреб людини у пізнанні, відпочинку і розвагах
- Г. немає правильної відповіді

### **Динамізм як основна ознака соціальних феноменів в туризмі**

- А. проявляється через сукупність взаємодіючих елементів - туристичних груп, організацій, форм і напрямків туристичної діяльності на задоволення потреб туристів
- Б. характеризує розвиток всіх видів туризму, перетворення його в дозвіллеву індустрію
- В. полягає у спрямованості туристичної діяльності на досягнення спільних цілей - задоволення суспільних потреб людини у пізнанні, відпочинку і розвагах
- Г. немає правильної відповіді

### **Соціально-культурні (соціокультурні) відносини в туризмі охоплюють**

- А. соціокультурні явища
- Б. соціокультурні факти
- В. соціокультурні феномени
- Г. всі відповіді вірні

### **Суб'єктивно опосередкований характер як основна ознака соціальних феноменів в туризмі**

- А. проявляється через сукупність взаємодіючих елементів - туристичних груп, організацій, форм і напрямків туристичної діяльності на задоволення потреб туристів
- Б. характеризує розвиток всіх видів туризму, перетворення його в дозвіллеву індустрію
- В. утворює велику соціальну спільноту із спільним соціальним статусом "турист" - суб'єктів туристичної сфери
- Г. немає правильної відповіді

### **Цілісність як основна ознака соціальних феноменів в туризмі**

- А. проявляється через сукупність взаємодіючих елементів - туристичних груп, організацій, форм і напрямків туристичної діяльності на задоволення потреб туристів
- Б. характеризує розвиток всіх видів туризму, перетворення його в дозвіллеву індустрію
- В. полягає у спрямованості туристичної діяльності на досягнення спільних цілей - задоволення суспільних потреб людини у пізнанні, відпочинку і розвагах
- Г. немає правильної відповіді

## **ТЕМА 6. Людина в сфері туризму**

1. Людина як жива біопсихосоціальна система.
2. Турист: визначення та соціально-демографічні характеристики.

3. Типи, статуси і ролі людини в сфері туризму.

4. Туристська активність як форма реалізації людиною свого потенціалу

*Людина - жива система*, що відрізняється від усіх небіологічних систем ознаками життя і своєю поведінкою. Це постійно діюча неперервна система, яку зупинити неможливо. Вона виникає, руйнується за особливими законами.

*Людина - саморегульовальна система*, їй притаманні адаптивні механізми саморегуляції, що дозволяють реагувати зміною своєї поведінки на будь-яку зміну навколишнього середовища.

*Людина - соціальна інтегрована жива система*. Ця здатність з'явилася у ній внаслідок зростання впливу соціальних факторів у процесі еволюції. Праця, свідомість, мовлення, мислення та інші атрибути людини вплинули на всі елементи та рівні системи, надавши їй соціального інтегративного характеру.

*Людина - відкрита система*, яка не може існувати в розриві з навколишнім світом, природним і соціальним середовищем, без обміну з ними речовиною, енергією та інформацією. Людина і середовище – це нова система, між елементами якої в процесі еволюції склалася своєрідна динамічна рівновага.

*Турист* (лат. *turnus* - рух по колу; обертати) - громадянин, що відвідує країну (місце) тимчасового перебування з оздоровчою чи пізнавальною, професійно-діловою, спортивною, релігійною та іншої метою без здійснення оплачуваної діяльності в період від 24 годин до шести місяців поспіль або здійснює не менше однієї ночівлі.

*Транзитний турист* - це пасажир, що здійснює проміжну пересадку на авіарейсах, а також пасажир круїзного пароплава або залізничного поїзда, який перетинає територію іноземної держави, щоб досягти кінцевого пункту подорожі в іншій державі.

*Індивідуальний турист* - здійснює туристичну поїздку один, користуючись при бажанні послугами туристичного сервісу.

## ТЕСТИ

### Особистість

- А. соціальна характеристика людини
- Б. людина як носій свідомості
- В. розумна, відповідальна і вільна людина
- Г. індивід, який свідомо управляє власною поведінкою і діяльністю

### Міжнародно-правові документи, в яких позначені цілі туристського виховання

- А. Кодекс туриста, Хартія туризму, Глобальний етичний кодекс
- Б. Державні стандарти освіти, Закон України «Про освіту», Конституція України
- В. Глобальний етичний кодекс туриста, Документ Акапулько, матеріали конференцій, Державні стандарти
- Г. правильної відповіді немає

### Формування всебічно і гармонійно розвиненою особистості – громадянина країни з активною життєвою позицією і відчуттям поваги до національної культури, історії кожного народу

- А. закономірність туристського виховання
- Б. принцип туристського виховання
- В. завдання туристського виховання
- Г. правильної відповіді немає

### Розвиток особистості

- А. становлення людини як соціальної істоти, яка здійснюється в процесі життєдіяльності

Б. цілеспрямований процес формування у індивіда якостей особистості

В. кількісні і якісні зміни в організмі, психіці, інтелектуальній і духовній сфері людини, які відбуваються в часі під впливом зовнішніх і внутрішніх, керованих і некерованих чинників

Г. процес цілеспрямованого формування людської особистості в умовах навчання, виховання і освіти

### **Формування особистості**

А. цілеспрямований процес формування у вихованців необхідних якостей і переконань

Б. становлення людини як соціальної істоти, яка відбувається в процесі розвитку, виховання і навчання

В. кількісні зміни в організмі

Г. кількісні і якісні зміни в організмі які відбуваються в процесі всього життя людини як соціальної істоти

## «ЕКСКУРСОЛОГІЯ»

Вивчення дисципліни дозволяє сформувати професійні компетенції:

### Знання і розуміння:

знання, необхідні для усвідомлення значущості екскурсійної справи в соціалізації сучасної особистості, задоволенні її духовних і рекреативних потреб  
розкриття сутності екскурсійної роботи, як найважливішої частини туристської діяльності  
розкриття змісту основних функцій та принципів екскурсійної діяльності

### Застосування знань і розуміння:

здатність самостійно знаходити і використовувати різні джерела інформації по проекту туристичного продукту  
здатність застосовувати отримані теоретичні знання з екскурсології в професійній області  
здатність застосовувати прикладні методи дослідницької діяльності в туризмі  
здатність реалізовувати проекти в туристичній індустрії  
здатність розвивати нові види екскурсійних продуктів на основі використання місцевих туристичних ресурсів

### Формування суджень:

здатність розкрити зв'язки між теорією і практикою екскурсійної діяльності  
здатність осмислити сутності екскурсії, відмінності від інших форм пізнання людиною оточуючого середовища  
здатність визначати місце екскурсології в структурі соціогуманітарних наук

## Основна література

1. Вопросы экскурсионной работы / Под ред. Злацен Н. Н., Казарина М. А., Курлат Ф. Л. – М., 1973.
2. Державна програма розвитку туризму на 2002-2010 роки, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України №583 // Спортивний туризм. – 2002. – №4. – В. 6-19.
3. Долженко Г.П. Экскурсионное дело: учебное пособие / Г.П. Долженко. Москва – Ростов-на-Дону: Феникс, 2009.
4. Дьякова Р.А., Емельянов Б.Б., Пасечный П.В. Основы экскурсоведения / Р.А. Дьякова, Б.Б. Емельянов, П.В. Пасечный – М., Просвещение. – 1985.
5. Емельянов Б.Б. Экскурсоведение: учебник / Б.Б. Емельянов. – М. : Советский спорт, 2008.
6. Емельянов Б.Б. Профессиональное мастерство экскурсовода: учеб.пособие / Б.Б. Емельянов. – М.: ЦРИБ Турист, 1986.
7. Закон України «Про внесення змін до закону України «Про туризм», від 18 листопада 2003 року, № 1282- IV.
8. Закон України «Про туризм».
9. Илюхин М. М. Музейные экскурсии. Методические рекомендации / М.М. Илюхин. – М.: ЦРИБ «Турист», 1991.
10. Лакомова О.Й. Экскурсологія [Текст] : конспект лекцій / О.Й.Лакомова; ДонНУЕТ. – Кривий Ріг, 2016.
11. Організація екскурсійної діяльності. Опорний конспект лекцій. Укладач О.О. Каролоп.- К.: Видавничий центр КНТЕУ. – 2002.
12. Основы экскурсионного дела в музеях / Под ред. Пищулина Ю. П. – М., 1977.
13. Положення про порядок видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу фахівцям туристичного супроводу, від 20 жовтня 2004 р., N 1344/9943.
14. Правила проведення туристських подорожей з учнівською і студентською молоддю України. Наказ Міносвіти України № 96 від 06.04.1999 р.
15. Савина Н.Б. Экскурсоведение : учебное пособие / Н.Б. Савина. – Минск: БГЭУ, 2009.
16. Святославский А.Б. Городская экскурсия. Основы теории и практики. — М., 2001.
17. Требования к методической разработке экскурсии: методические рекомендации. М.: ЦРИБ «Турист», 1997.
18. Хуусконен Н.М., Глушанок Т.М. Практика экскурсионной деятельности / Н.М. Хуусконен, Глушанок Т.М. – М.: Герда, 2008.
19. Чагайда І. М., Грибакова В. Б. Екскурсознавство. Навчальний посібник. – К.: «Кондор», 2004.

## Допоміжна література

20. Бархаш Л. Виды и формы туристских путешествий и экскурсий. – М., 1934.
21. Белугина. Г. К. Экскурсоведение. Методические указания по курсу «Экскурсоведение» для студентов специальности 230500 Социально-культурный сервис и туризм. – Иваново., 2005
22. В помощь экскурсоводу: сборник методических и справочных материалов. – М.: РМАТ, 1998.
23. Гейнике Н.А. Культурно – исторические экскурсии. – М., 1923.
24. Герд Б.А. Экскурсионное дело – М. – Л.: Госиздат, 1928.
25. Гецевич Н.А. Основы экскурсоведения. – Минск, 1988.
26. Городская литературная экскурсия. – М.: ЦРИБ Турист, 1973.

27. Дубинская Л.В. Основы информационно – экскурсионной работы гида – переводчика. Вопросы методики информационно – экскурсионной работы гида – переводчика: Учеб. Пос. – М., 1973.
28. Емельянов Б.Б. В помощь экскурсоводу. – М.: Профиздат, 1976.
29. Емельянов Б.Б. Методика подготовки и проведения экскурсий. – М., 1980.
30. Емельянов Б.Б. Организация работы экскурсионного учреждения. – М., 1987.
31. Емельянов Б.Б. Организация экскурсионной работы: Методика, опыт. – М., 1984.
32. Емельянов Б.Б. Основы экскурсоведения. – М., 1985.
33. Жаркова А.Д. Экскурсия как педагогический процесс: Методические рекомендации. М., 1983.
34. Заккис А.А. Экскурсионное обслуживание местного населения. – М., 1983.
35. Квартальнов Б.А. Туризм, экскурсии, обмены. – М., 1995.
36. Квартальнов Б.А., Сенин Б.В. Организация туристско – экскурсионного обслуживания. – М., 1987.
37. Контроль за качеством экскурсий. – М., 1985.
38. Логинов Л.Ш., Рухлов Ю.Б. История развития туристско – экскурсионного дела. – М., 1989.
39. Методика подготовки и проведения экскурсий: Учеб. пособие. – М., 1985.
40. Методические рекомендации по использованию элементов психологии в экскурсиях. – М.: 1980.
41. Методические советы организатору экскурсий и путешествий. – М.: 1983.
42. Наглядность в экскурсиях. – М., 1986.
43. Нечаев М.П. Экскурсионная деятельность в образовательном процессе / М.П. Нечаев. – М.: Перспектива, 2007.
44. Нечаев М.П. Экскурсионная деятельность в образовательном процессе / М.П. Нечаев. – М.: Перспектива, 2007.
45. Омельченко Б.Ф. Дифференцированный подход к обслуживанию различных групп туристов и экскурсантов: Конспект лекций / Б.Ф. Омельченко. – М., ИПК, 1997.
46. Омельченко Б.Ф. Экскурсионное общение: Познание, воспитание, отдых / Б.Ф. Омельченко. – М.: Наука, 1991.
47. Организация и методика экскурсионной работы: Учеб. пособие. / Подред А.Б. Даринского. – Л.: Высшая профсоюзная школа культуры, 1983.
48. Организация и проведение циклов экскурсий. – М., 1985.
49. Основы экскурсионного дела в музеях – М., 1976.
50. Основы экскурсоведения: Учеб. пособие. – М.: Просвещение, 1985.
51. Путівник оглядової екскурсії «Кривий Ріг – місто руди і металу» / Б.Л. Казаков, А.Ю. Килимчук, Е.Б. Дворчук, Б.В. Пацюк. – Кривий Ріг, 2013.
52. Рассказ на экскурсии. – М., 1981.
53. Реклама экскурсионного обслуживания. – М., 1984.
54. Савина Н.Б. Организация экскурсионной деятельности: учебно-практ. пособие / Н.Б. Савина. – М.: МЭСИ, 2000.
55. Святославский А.Б. Городская экскурсия: Основы теории и практики. – М.: Центр подготовки туристских кадров, 2001.

## **ТЕМА 1. Вступ. Основи екскурсології**

1. Мета та завдання курсу.
2. Екскурсологія як туризмологічна наука.
3. Зв'язок екскурсології з іншими науками.

Екскурсійна теорія є комплексом поглядів, ідей, положень, які лежать в основі екскурсійної справи. З найбільшою повнотою і визначеністю екскурсійна теорія відображена в такий навчальній дисципліні, як екскурсологія.

*Екскурсологія*, як галузь теоретичних знань, вивчає проблеми моделювання ідеальної екскурсії і впливу екскурсії на свідомість людей. Розглядає історію становлення та розвитку екскурсійної справи, виділяє її окремі етапи, зародження та діяльність різних шкіл та напрямів, сутності екскурсії, опрацювання питань екскурсійної методики, розробки екскурсійної тематики та підготовки кадрів екскурсійної галузі.

*Предметом дисципліни* є теорія і практика колективного відвідування визначних місць з навчальними або культурно-просвітницькими цілями.

*Функціями екскурсології* є: науково-методична (оптимально-раціональне формування екскурсійного продукту); просвітницька (поширення відомостей і знань в галузі науки, культури, освіти); виховна (виховання патріотичних почуттів, любові до рідного краю, його історії та культури); емоційно-естетична функція.

Виникнення екскурсійної теорії - результат активної пізнавальної діяльності, узагальнення практики десятків тисяч екскурсіводів і методистів.

Основні поняття, якими оперує екскурсійна теорія: «сутність екскурсії», «ознаки екскурсії», «класифікація екскурсій», «функції екскурсії», «показ і розповідь», «екскурсійний метод», «екскурсійна педагогіка», «метод, методологія і методика», «професійна майстерність екскурсівода» та ін.

Фахівцеві в області екскурсійної справи необхідні знання по історії, географії, різним видам мистецтв, економіці, правознавству, педагогіці, психології, логіки.

## ТЕСТИ

### **Екскурсійна теорія зосереджується на**

- А. вивченні та поглибленні функції екскурсії
- Б. ознаках та аспектах екскурсійного методу, класифікації екскурсій
- В. теоретичних основах методології та методики, екскурсійної педагогіки та психології
- Г. всі відповіді вірні

### **Екскурсологія вивчає**

- А. економічну складову екскурсійної діяльності
- Б. принципи туризму
- В. проблеми моделювання ідеальної екскурсії і впливу екскурсії на свідомість людей
- Г. всі відповіді вірні

### **Предметом дисципліни є**

- А. теорія і практика колективного відвідування визначних місць з навчальними або культурно-просвітницькими цілями
- Б. моделювання ідеальної екскурсії і впливу екскурсії на свідомість людей
- В. виховання патріотичних почуттів, любові до рідного краю, його історії та культури
- Г. всі відповіді вірні

### **Екскурсологія, як галузь теоретичних знань, вивчає**

- А. економічну складову екскурсійної діяльності
- Б. історію становлення та розвитку екскурсійної справи, сутності екскурсії, опрацювання питань екскурсійної методики, розробки екскурсійної тематики та підготовки кадрів екскурсійної галузі
- В. відомостей і знань в галузі науки, культури, освіти
- Г. всі відповіді вірні



**Найважливішими функціями екскурсології є**

- А. оптимально-раціональне формування екскурсійного продукту
- Б. поширення відомостей і знань в галузі науки, культури, освіти
- В. виховання патріотичних почуттів, любові до рідного краю, його історії та культури
- Г. всі відповіді вірні

**Фахівцеві в області екскурсійної справи необхідні знання по**

- А. історії, географії, різним видам мистецтв, логіки, педагогіки
- Б. економіці, правознавству
- В. тим наукам, що складають тематику екскурсій
- Г. всі відповіді вірні

**ТЕМА 2. Історія формування екскурсійної справи**

1. Зародження туризму в мандрівках давнини (IX-XIXст.)
2. Екскурсійна справа в кінці XVIII - початку XX ст.
3. Створення централізованої системи управління туризмом
4. Екскурсійна справа на сучасному етапі

Українськими землями подорожували як іноземці, так і вітчизняні шанувальники старовини, історики, громадські діячі, видатні особистості, що спонукало зародженню туризму в мандрівках давнини. Іноземні мандрівники оприлюднювали цінні відомості про народи, що населяли територію України (Геродота, Страбона, Гіппократа, Птолемея, Корнелія Таціта).

У літописах Київської Русі, Галицько-Волинському літописі, українських літописах XVII-XVIII ст., у подорожніх записках іноземних дипломатів, купців, мандрівників, які в різний час подорожували Україною, відчувається неабиякий інтерес до її території, кліматичних умов, побуту, культурних пам'яток тощо. Описи подорожей Україною та вражень про український народ є переконливим підтвердженням прояву неабиякого інтересу до України з боку багатьох держав і народів Європи та Азії і містять величезний і пінний матеріал щодо географічних, економічних, побутових особливостей країни.

Подорожували й українці. Мандрівники з України у своїх прагненнях пізнати світ відвідували країни Західної Європи, Близького Сходу. Дружини київських князів регулярно здійснювали завойовницькі походи на сусідні території, українські купці вирушали на пошуки нових торговельних шляхів до інших країн.

Виникнення перших туристичних організацій в Україні відбулося наприкінці XIX — початку XX ст., коли українські землі залишалися розподіленими поміж двома імперськими державами. Тому історія формування туристичної справи і, зокрема екскурсійної, нерозривно пов'язані з історією Росії і Австро-Угорщини.

Розвитку туризму як форми та способу пізнання свого краю сприяло і національно-культурне відродження на західноукраїнських землях, яке спостерігалось впродовж XIX ст. і супроводжувалося зростанням інтересу освіченої частини населення до мови свого народу, його історії, культурної спадщини тощо. В той же час зростає інтерес до подорожей. Активно їх здійснювали українські студенти Галичини. Як свідчать численні матеріали, в мандрівках брали участь такі відомі особи, як Яків Головацький і Іван Вагилевич, Омелян Партицький, батько й син Микола та Корнило Устияновичі, Іван Франко та Іван Нечуй-Левицький.

У 1911 р.у Львові виникло молодіжне товариство - «Пласт», члени якого в туристичних походах формували навички участі в таборванні, рятуванні, а також збирали історико-краєзнавчі та етнографічні матеріали, які використовували в екскурсіях з метою кращого пізнання краю.

Головними періодами формування екскурсійної справи останніх років є:

1917 г. - перша половина 1930-х рр .: «педагогічний період» радянської туристично-екскурсійної школи;

друга половина 1930-х - друга половина 1960-х рр .: розквіт туристично-екскурсійної школи СРСР;

1970-й - початок 1980-х рр: трансформація туристично-екскурсійної школи (вперше положення про закономірності екскурсій було озвучено на науковій конференції 1978 г.);

друга половина 1980-х рр. (період перебудови) - криза радянської туристично-екскурсійної школи - державна система надання туристсько-екскурсійних послуг населенню зруйнована;

1990 року - даний час: відродження оновленої - української туристично-екскурсійної школи.

## **ТЕСТИ**

**Вивчення території сучасної України за письмовими згадками почалося з**

- А. античності
- Б. середньовіччя
- В. відродження
- Г. просвіти

**Зародження екскурсійної справи як самостійної сфери людської діяльності відбулося у**

- А. XVIII столітті
- Б. XIX столітті
- В. XX столітті
- Г. XXI столітті

**Першу зафіксовану туристичну поїздку до Криму здійснив**

- А. Сєдов
- Б. Головкінський
- В. Франко
- Г. Сухомлинський

**Молодіжне товариство - «Пласт» виникло в**

- А. 1911 р.
- Б. 1899 р.
- В. 1927 р.
- Г. вірної відповіді не має

**Відродження оновленої - української туристично-екскурсійної школи почалось**

- А. 1939 р.
- Б. 1960 р.
- В. 1991 р.
- Г. вірної відповіді не має

## **ТЕМА 3. Екскурсійний метод пізнання**

1. Методи пізнання та їх використання в екскурсійному процесі.
2. Вимоги до екскурсійного методу.
3. Принципи екскурсійного методу.

Екскурсія - форма поширення знань і виховання, побудована на особливому комплексному екскурсійному методі, в основі якого лежить поєднання традиційних

педагогічних методів навчання і виховання. Різниця в тому, що використовуються вони з більшим ступенем наочності. При цьому вирішальне значення має не тільки логічне єдність методів навчання і виховання, але і дія тих законів, які є їх рушійною силою.

Цей спосіб пізнання дозволяє з'єднувати інформацію, що отримується екскурсантом під час екскурсії, з досвідом і знаннями, накопиченими раніше.

Завдання екскурсійного методу - вивчити найголовніше в темі. Можливо більш глибоке вивчення окремих складових показу, якщо при цьому підтримується єдність теми. Метод передбачає переважання показу (за винятком літературних екскурсій, де більш важливою є розповідь), оскільки враховує той факт, що принцип речової доказовості (наочності) діє на людину вірніше, ніж словесний супровід.

Екскурсійний метод, є активним засобом практичних дій екскурсовода і екскурсантів, створює умови для їх спілкування з об'єктами і для організованої та ефективної діяльності екскурсантів. Досвід екскурсійної роботи переконливо свідчить про те, що лише ті екскурсії досягають поставленої мети, які побудовані з урахуванням особливостей і вимог екскурсійного методу.

## **ТЕСТИ**

### **Пізнання**

- А. сукупність відносно однорідних прийомів, операцій практичного чи теоретичного засвоєння дійсності
- Б. метод пояснення процесів розвитку, що відбуваються в природі та суспільстві
- В. сукупність процесів, процедур і методів надбання знань про явища та закономірності об'єктивного світу
- Г. сукупність методичних прийомів, які використовуються в екскурсії

### **Екскурсійний метод**

- А. сукупність відносно однорідних прийомів, операцій практичного чи теоретичного засвоєння дійсності
- Б. метод пояснення процесів розвитку, що відбуваються в природі та суспільстві
- В. сукупність процесів, процедур і методів надбання знань про явища та закономірності об'єктивного світу
- Г. сукупність методичних прийомів, які використовуються в екскурсії

### **Завдання екскурсійного методу**

- А. вивчити найголовніше в темі
- Б. забезпечити предметність, структурність, апперцептивність, константність екскурсії
- В. вивчити економічну складову екскурсії
- Г. всі відповіді вірні

### **Правильно підібрані об'єкти – умова забезпечення реалізації принципу**

- А. локалізації
- Б. акціонарності
- В. наочності
- Г. екскурсійної розповіді

### **Рівні наукового пізнання**

- А. філософський та релігійний
- Б. емпіричний та раціональний
- В. теоретичний та міфологічний
- Г. раціональний та теоретичний

#### **ТЕМА 4. Логіка екскурсії і її вимоги**

1. Вимоги логіки до змісту та способу подання екскурсійного матеріалу.
2. Закони логіки в екскурсіях.
3. Логічні проблеми в екскурсіях та способи їх усунення.
4. Умовивід як логічна форма отримання знань екскурсантами.
5. Логічні переходи в екскурсіях.

Логіка дає конкретні можливості для побудови екскурсії:

- 1) розробити оптимальну композицію екскурсії, яка дозволить логічно розкрити тему екскурсії;
- 2) вибрати вірні методичні прийоми для показу і розповіді;
- 3) вміло викласти матеріал екскурсії, використовуючи переконливі доводи і зорові аргументи (в цьому полягає особливість використання логіки в екскурсії);
- 4) вибрати правильну послідовність для висвітлення історичних подій, характеристики фактів і т.п.;
- 5) сформулювати висновки з екскурсії.

Екскурсовод повинен володіти певною логічною формою отримання знань - здатність робити умовиводи, тобто з одного або декількох суджень робити нове судження. Кожний умовивід складається з посилок (вихідних суджень), висновків (логічного переходу від посилок до завершення) і прикінцевого положення (нового судження, одержуваного від посилок).

Логічний перехід - це своєрідний «місток» в розповіді екскурсовода, який з'єднує між собою частини показу і розповіді, питання і підтеми в загальну тему. Залежно від теми логічні переходи між одними і тими ж пам'ятниками будуть різні, адже екскурсовод веде розповідь про різні історичні події. Покликання логічних переходів - викликати у екскурсантів потрібні емоції, які дозволять повніше засвоїти підтеми і всю тему. Вони бувають: формальні (конструктивний), підлеглі, тотожні, протилежні, співвідносні, підпорядковані.

Логічні закони в процесі підготовки і проведення екскурсій грають важливу роль. Вся екскурсійна методика, її прийоми побудовані з урахуванням законів і вимог логіки. Участь в екскурсіях має сприяти формуванню логічного мислення в учасників заходів. Робота екскурсовода по підготовці і проведенню екскурсій ведеться з урахуванням законів і вимог логіки, змушує логічно мислити самого екскурсовода.

Помилкою організаторів екскурсійного процесу є підміна зорових аргументів з використанням об'єктів просторовими міркуваннями екскурсоводів.

Знання законів і вимог логіки, уміле застосування їх в ході підготовки і проведення екскурсії є основою ефективності екскурсійного процесу. Логічна стрункість і хронологічно в екскурсії - важливі умови сприйняття екскурсійного матеріалу.

#### **ТЕСТИ**

**У логіки в кожній екскурсії є своя “опорна конструкція”**

- А. логічна форма
- Б. логічний прийом
- В. логічний закон
- Г. логічний перехід

**Зміст логічного переходу залежить від**

- А. часу переходу (переїзду) від об'єкту до об'єкту
- Б. теми екскурсії

- В. об'єкту екскурсії
- Г. змісту екскурсії

**Конструктивні логічні переходи є обов'язковими, коли є**

- А. обмежений час проведення екскурсії
- Б. відстань між об'єктами екскурсії дуже маленька
- В. відстань між об'єктами екскурсії дуже велика
- Г. група екскурсантів неорганізована

**Основою ефективності екскурсійного процесу є**

- А. знання законів і вимог логіки, уміле застосування їх в ході підготовки і проведення екскурсії
- Б. отримання грошової винагороди під час проведення екскурсії
- В. наявність екскурсантів під час проведення екскурсії
- Г. всі відповіді вірні

**Помилкою організаторів екскурсійного процесу є**

- А. підміна зорових аргументів міркуваннями екскурсоводів
- Б. підміна естетичного задоволення отриманням нових знань
- В. підміна загальних знань конкретними
- Г. всі відповіді вірні

**ТЕМА 5. Екскурсія – педагогічний процес**

1. Виховний вплив екскурсії.
2. Навчання під час екскурсії.
3. Використання дидактичних принципів в екскурсії.
4. Педагогічна техніка в екскурсії та її складові.

В якості форми організації педагогічного впливу в екскурсології використовується екскурсія, як виховна діяльність.

Ефективність методів педагогічного впливу на екскурсантів забезпечують: високий авторитет екскурсовода як педагога; простота і конкретність, а також емоційність пояснення; поєднання теорії та практики; доступні розумінню наочні приклади (з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей екскурсантів).

Етапи педагогічної діяльності екскурсовода: підготовка групи до екскурсії; проведення екскурсії; післяекскурсійна робота.

Екскурсоводу необхідно знання педагогічної техніки, щоб знати, як вибрати вірний тон і стиль у спілкуванні з екскурсантами, як управляти їх увагою; вміти визначати емоційний стан людини за зовнішніми ознаками; оволодіти культурою мови, технікою міміки і жестів.

Педагогічні вимоги професії екскурсовода: схильність до культурно-виховної роботи, бажання і здатність передавати свої знання екскурсантам; чітке розуміння ролі екскурсії і місця екскурсовода в процесі виховання; постійне прагнення до вдосконалення своїх знань; диференційований підхід до аудиторії екскурсантів: вміння відповідати їхнім запитам, але завжди вміти трохи «перевершувати» ці запити, з урахуванням інтересів екскурсантів і останніх даних науки відповідних галузей; висока культура спілкування, роботи і поведінки, ввічливість і тактовність; знання методики проведення екскурсій, теоретичних основ педагогіки і психології та т.п.; вимогливість до себе і своєї творчості екскурсовода.

Необхідні педагогічні таланти екскурсовода: вміння підібрати екскурсійний матеріал, правильно оформити його, вибрати план проведення екскурсії, визначитися з

методичними прийомами; вміння керувати групою, привертати увагу екскурсантів до необхідних об'єктів; вміння налагодити організаційне спілкування з прямими і непрямими учасниками екскурсії - групою, водієм автобуса, музейними працівниками, методистами, іншими екскурсоводами та ін.; вміння постійно вдосконалювати зміст своїх екскурсій, методику і техніку їх проведення, аналізувати підсумки проведеної екскурсії і результат своєї діяльності; вміння використовувати в своїй роботі основи педагогічної психології.

Педагогічні принципи навчання і виховання є фундамент екскурсій. Наявність основних елементів педагогіки в ході проведення екскурсій дозволяє визначити її як педагогічний процес. Професійна майстерність екскурсовода може бути визнано одним з видів педагогічної майстерності, а сам екскурсовод визначений як педагог, діяльність якого ставить своїм головним завданням навчання і виховання людей, формування особистості, її знань і переконань. Важливою частиною педагогічної майстерності екскурсовода є педагогічна техніка.

## **ТЕСТИ**

### **У ієрархії компонентів педагогічної техніки на першому місці є**

- А. вміння здійснювати дидактичні операції
- Б. мовленнєва культура
- В. вміння спілкуватися
- Г. зовнішність

### **Педагогічна техніка це**

- А. комплекс знань, умінь і навичок, необхідних педагогові для того, щоб ефективно застосувати на практиці методи педагогічного впливу
- Б. комплекс знань для впливу на свідомість людини
- В. всі відповіді вірні
- Г. всі відповіді не вірні

### **Педагогічний екскурсійний процес заснований на**

- А. на принципі формування максимальної вигоди
- Б. на логічних засадах проведення екскурсії
- В. на дидактичних принципах, які визначають зміст, організацію й методику навчання екскурсантів
- Г. всі відповіді вірні

### **Виховання**

- А. процес, що веде до певних змін
- Б. процес соціалізації
- В. цілеспрямована діяльність носіїв виховання
- Г. всі відповіді вірні

### **Золотим правилом навчання Ян Коменський називав принцип**

- А. об'єктивності
- Б. доступності
- В. наочності
- Г. міцності засвоєння знань

## **ТЕМА 6. Психологія екскурсійної діяльності**

1. Механізми сприйняття інформації на екскурсії.
2. Правила екскурсійного спілкування.

3. Психо-емоційний контакт між екскурсоводом та групою.
4. Активність екскурсантів як показник ефективності екскурсії.

Знання екскурсійними працівниками основ психології допомагає їм правильно будувати екскурсійний процес, уміло підносити інформацію по темі, враховувати запити і інтереси.

Різна методика застосовується до груп знайомих і не знайомих між собою екскурсантів. Проблема неоднорідності туристів безпосередньо пов'язується з галуззю екскурсології, яка вивчає психологію спілкування і роботу з групою. Слід враховувати і те, що навіть якщо група здається «однаковою», на практиці цього не буває. Навіть якщо екскурсовод на постійній основі проводить екскурсії для одного і того ж колективу людей, у них можуть бути різні життєві обставини, настрій, взаємини всередині колективу на даний момент, що вплине на хід екскурсії в цілому. Щоразу перед екскурсоводом - нова група людей, яку потрібно «завоювати» і врахувати її конкретні особливості. Можна по-різному піднести навіть одну і ту ж тему різним групам. У цьому також проявляється творчий потенціал екскурсовода, який враховує психологічний стан групи.

Фахівці вирішують наступні професійні (сервісні) проблеми: мотивації учасників екскурсії (або виставки) до серйозного й глибинного пізнання її предмета й культурному вираженню своїх емоцій, одержуваних під час пізнання; контролю пізнавальної активності учасників екскурсії, вираженого необхідністю строго відстеження пізнавального (когнітивного) з екскурсантів, їхньої пізнавальної потреби і її задоволеності; реагування на непередбачені події під час екскурсії (або виставки).

Екскурсія являє собою інформаційний процес, у ньому мають місце прямий зв'язок (екскурсовод показує й пояснює) і зворотний (екскурсанти сприймають інформацію й виражають своє відношення до неї).

На екскурсії сприйняття побудоване на осмисленому запам'ятовуванні матеріалу й зв'язано із зоровою (показ) і слуховою (розповідь) пам'яттю. Успішному запам'ятовуванню сприяє установка на запам'ятовування, що дає екскурсовод.

Увага на екскурсії виражається в зосередженості думок, зору, слуху людини на даному об'єкті. Успіх екскурсії залежить від таких властивостей уваги, як активність, спрямованість, широта, інтенсивність, стійкість.

Розрізняють три види уваги: мимовільна, довільна, післядовільна. Стійкість довільної та післядовільної уваги забезпечується новизною та контрастом.

Обсяг уваги – кількість об'єктів, які людина може запам'ятати за відносно короткий проміжок часу

Розподіл уваги – здатність екскурсантів при одночасному спостереженні декількох об'єктів, що знаходяться у полі зору, розподіляти увагу між ними.

Концентрація уваги залежить від зовнішніх факторів (розмова сусідів, натовп на вулиці) та внутрішніх (зацікавленість, терплячість).

Екскурсовод повинен враховувати втомлюваність екскурсантів.

Етапи активності: спостереження; вивчення; дослідження.

Риси характеру, які заважають функціонально організувати роботу з екскурсантами: для екскурсовода-сангвініка характерний швидкий темп мови, досить часта зміна настрою, а також швидка реакція на дії екскурсантів; для холерика - відсутність контролю своїх емоцій, неврівноваженість, запальність, уразливість; для флегматика - повільність, однобічність жестів і міміки; для меланхоліка - замкнутість, недостатня активність.

Вивчення психології, знання її елементів при підготовці і проведенні екскурсій допоможе екскурсоводу повніше усвідомити технологію дії психологічних механізмів засвоєння особистістю знань. Створення і використання умов перетворення отримуваних знань в переконання - основа екскурсійного процесу. Виконання вимог психології спирається на професійне використання методичних прийомів ведення екскурсій, обраних з урахуванням тематики і особливостей складу групи екскурсантів. Ефективність екскурсії в

значній мірі залежить від того, наскільки екскурсовод володіє психологією, правильно розуміє сутність психічних процесів, від його вміння використовувати ці знання в керівництві діяльністю екскурсантів (увага, мислення, сприйняття, розуміння, запам'ятовування та ін.). При оцінці ефективності екскурсій необхідно мати на увазі, що не тільки в цілому потоці екскурсантів, а й в межах однієї екскурсійної групи люди по-різному сприймають матеріал екскурсії.

## **ТЕСТИ**

### **Етапи активності**

- А. спостереження
- Б. вивчення
- В. дослідження
- Г. всі відповіді вірні

### **Розрізняють види уваги**

- А. мимовільна, довільна, післядовільна
- Б. основна та допоміжна
- В. можлива та не можлива
- Г. всі відповіді вірні

### **Фахівці вирішують наступні професійні (сервісні) проблеми**

- А. мотивації учасників екскурсії до пізнання її предмета
- Б. контролю пізнавальної активності учасників екскурсії
- В. реагування на непередбачені події під час екскурсії
- Г. всі відповіді вірні

### **Структурність, як властивості сприйняття**

- А. об'єкти сприймаються не як нескладний набір відчуттів, а як образи, що становлять конкретні предмети
- Б. предмет сприймається свідомістю вже в якості абстрагованої від відчуттів змодельованої структури
- В. на сприйняття впливає загальний зміст психіки людини
- Г. сталість сприйняття того самого дистального об'єкта при зміні проксимального стимулу

### **Етапи активності**

- А. спостереження
- Б. вивчення
- В. дослідження
- Г. всі відповіді вірні

## **ТЕМА 7. Комунікативна компетентність екскурсовода і акторська майстерність**

1. Вимоги до екскурсовода.
2. Професійна майстерність екскурсовода.
3. Шляхи підвищення професійної майстерності екскурсовода.
4. Форми ораторського мистецтва екскурсовода.
5. Невербальні засоби спілкування в екскурсіях.

Для екскурсовода характерні чотири види здібностей: конструктивні, організаторські, комунікативні, аналітичні.



Проведення екскурсії залежить від темпераменту, емоцій екскурсовода, але його настрій не повинен впливати на хід екскурсії

Важливою складовою майстерності екскурсовода є володіння професійною методикою. Це означає не тільки знання методичних прийомів показу і розповіді, а й глибинне розуміння їх технології. Так екскурсовод зможе управляти екскурсійним процесом, в ході якого відбувається засвоєння екскурсантами знань. Встановити і зберегти постійний контакт між екскурсоводом і групою екскурсантів протягом всієї екскурсії допоможуть знання екскурсоводом основ психології, педагогіки і логіки, ораторського мистецтва, етикету. Емоції і погані настрої ніколи не повинні впливати на загальний хід екскурсії. Уміння взяти себе в руки в будь-якій ситуації - найважливіша якість екскурсовода.

При підготовці та проведенні екскурсії необхідно розумно поєднувати 3 складові екскурсійної методики: методику показу; методику розповіді; методику організації екскурсійного процесу.

Методика проведення екскурсій розроблена так, щоб допомогти екскурсантам легко і найбільш повно засвоїти зміст екскурсії. Методичні прийоми показу і розповіді - це прийоми безпосереднього ведення екскурсії, а додаткові прийоми повинні створити умови для ефективного проведення екскурсії.

Вибір методичних прийомів показу і розповіді цілком ґрунтується на: завданні, що стоять перед екскурсоводом; насиченості екскурсії зоровими об'єктами; екскурсійної аудиторії (дорослі, діти, жителі міста або іногородні, іноземці); часу проведення екскурсії (пору року, час доби); використанні наочних посібників з «портфеля екскурсовода»; необхідності зберегти увагу екскурсантів і активізувати в них процес сприйняття екскурсійного матеріалу.

Екскурсовод повинен висвітлити всі підтеми екскурсії, і, можливо, для кожної підтеми потрібно визначити свої, найбільш ефективні методичні прийоми. Буває, що для розкриття однієї підтеми підбирається два-три прийоми в залежності від екскурсійної аудиторії і часу проведення екскурсії. Крім мови в різних її формах важливе значення в екскурсіях має так званий "зоровий елемент": жест, посмішка, поза, ходу, міміка. Дані засоби спілкування розкривають внутрішній зміст, підтекст.

Будь-яка екскурсія ставить своїм завданням продемонструвати заздалегідь підібрані об'єкти і збагатитися при цьому певними враженнями, в основному зоровими. Саме це становить суть екскурсії як особливої форми культурно-освітньої роботи.

Велике значення для успіху екскурсії має її зоровий ряд. Він повинен бути побудований таким чином, щоб без докладної розповіді екскурсовода була розкрита поставлена тема. На жаль, це рідко виходить. Причини: бракує об'єктів, багато об'єктів не несуть необхідної інформації, далеко не всі екскурсоводи вміють використовувати об'єкт в системі доказів. Тому на допомогу показу приходять розповідь, на яку покладається завдання заповнити прогалини зорового ряду. Отже, до розробки будь-якої теми слід приступати тільки при наявності необхідної кількості об'єктів; показ об'єктів повинен бути методично підготовлений; слід опанувати методичними прийомами і навичками їх використання.

Словесний початок в екскурсії отримала умовну назву «розповідь». Насправді ж це інформаційний і аналітичний матеріал, що розкриває тему, що складається з коментарів при показі об'єктів, оцінок і висновків по основних питаннях і підтем. Екскурсовод в оповіданні повідомляє, пояснює, характеризує, дає уявлення про зоровому образі об'єкта, картині події. Розповідь же в його загальноприйнятому розумінні є лише частиною виступу екскурсовода. В екскурсійній розповіді використовують різні форми, які з давніх-давен екскурсійні працівники відносять до методичних прийомів розповіді - довідки, описи, характеристики, пояснення, коментування і т. п.

Особливості розповіді на екскурсії полягає в тому, що вона, як правило, заснована на зорових сприйняттях. Розповідь екскурсовода не може бути автономною, тобто мова не може абстрагуватися від об'єкта показу. Висновки екскурсантів будуються на основі не

тільки почутого, а й побаченого. Поєднання показу і розповіді є основою поняття «сутність екскурсії». Логіка розвитку екскурсії призводить до оптимального рішення, при якому в поєднанні елементів, складових екскурсію, показ займає належне йому місце. Показ первинний і екскурсовод іде від показу до розповіді.

## **ТЕСТИ**

### **Показ**

- А. багатоплановий процес витягу зорової інформації з об'єктів, що екскурсанти одержують під керівництвом екскурсовода в певній послідовності, з конкретною метою
- Б. дія, спрямована на виявлення сутності предмету
- В. процес реалізації принципу наочності, спосіб ознайомлення із предметом або їх комплексом
- Г. всі відповіді правильні

### **Показуючи панораму, екскурсовод**

- А. показує зліва направо
- Б. показує справа
- В. послідовність не має значення
- Г. виділяє зоровий центр

### **Сукупність способів і прийомів проведення екскурсії**

- А. розповідь
- Б. показ
- В. методика
- Г. практика

### **В історичних екскурсіях дуже поширений прийом**

- А. порівняння
- Б. попереднього огляду
- В. локалізації
- Г. абстрагування

### **В екскурсії розповідь**

- А. відіграє головну роль
- Б. підкоряється методиці
- В. підкоряється показу
- Г. всі частини екскурсії мають однакове значення

### **Найчастіше розповідь носить характер**

- А. монологу
- Б. діалогу
- В. репліки
- Г. реферату

### **Застосування прийому літературно монтажу пред'являє до екскурсовода особливу вимогу**

- А. артистичні здібності
- Б. феноменальна пам'ять
- В. увага
- Г. ніяких особливостей застосування цього прийому не існує

### Задач у розповіді порівняно з показом

- А. набагато більше
- Б. набагато менше
- В. рівна кількість
- Г. залежить від конкретної екскурсії

### ТЕМА 8. Удосконалення екскурсійної методики

1. Методика екскурсійного показу.
2. Методика розповіді в екскурсіях.
3. Рівні взаємодії показу та розповіді в екскурсії.
4. Особливості екскурсійної методики у різних видів екскурсій.

Методика проведення екскурсій в широкому плані являє собою систему завдань і вимог, способів і прийомів показу і розповіді в ході вивчення тем екскурсій, самих різних за своїми цілями. Методика проведення конкретної екскурсії є програмою дії екскурсовода по демонстрації об'єктів, організації їх спостереження екскурсантами, використання певних методичних прийомів показу і розповіді. З одного боку, методика близька до наукової дисципліни, а з іншого - вона являє собою реалізацію вимог цієї дисципліни на практиці.

Показ - багатоплановий процес витягу зорової інформації з об'єктів, що екскурсанти одержують під керівництвом екскурсовода в певній послідовності, з конкретною метою.

Особливості показу на екскурсії. Характерними рисами показу на екскурсії є:

1. Активність. Показ - не пасивне милування пам'ятниками природи або добутками, створеними руками людини, а цілеспрямоване спостереження (вивчення, дослідження) об'єктів. Це процес, що вимагає активних дій екскурсовода й екскурсантів.

2. Логічна послідовність. В екскурсії кожен наступний об'єкт є сходиною до розкриття теми. Ця обставина визначає місце даного об'єкта серед інших. Логічність показу, зв'язок об'єктів між собою забезпечуються продуманою черговістю.

3. Чільне значення. Без показу не може бути екскурсії. Він первинний й у тих випадках, коли з його допомогою ілюструється розповідь. Для більшості екскурсій об'єкти є єдиним доказом висунутих екскурсоводом положень.

4. Визначальна роль. На екскурсії в більшості випадків показ передуює розповіді або використовується одночасно з ним. Це привело до народження формули "від показу - до розповіді". Основою екскурсії є зорові сприйняття й враження, отримані при участі інших органів почуттів.

5. Сюжетність. Показ об'єкта в екскурсії звичайно носить сюжетний характер. Сам по собі сюжет в екскурсії є складнішим, ніж у добутку літератури або образотворчого мистецтва. Для нього характерна сукупність дій її учасників, показ ходу історичної події, життя й діяльності історичного діяча. У тематичних екскурсіях проглядається чітка сюжетна лінія, що поєднує елементи показу й розповіді.

6. Парадоксальність полягає в тому, що екскурсант у ході показу бачить більш того, що перебуває перед ним у цей момент. Спостереження об'єкта під керівництвом екскурсовода створює умови для того, щоб екскурсант побачив більш того, що він побачив би при самостійному огляді об'єкта..

Методичні прийоми показу. Методичні прийоми показу організують спостереження об'єкта й дозволяють виділити його з навколишнього середовища. Вони підрозділяються залежно від їхнього призначення на:

*Попередній огляд* використовується на початку спостереження об'єкта.

*Панорамний показ* дозволяє спостерігати вид місцевості. З метою активізації сприйняття панорамної картини необхідно виявити в ній композиційний центр і звернути на нього увагу екскурсантів.

*Зорова реконструкція (відновлення).* Сутність даного прийому полягає в тому, що шляхом словесного опису відновлюється первісний вигляд історичного будинку. Успіх використання прийому зорової реконструкції залежить від ступеня підготовленості екскурсовода, його компетентність дозволяє не тільки переконливо розповісти екскурсантам про подію, але й дати зорове подання про нього.

*Зоровий монтаж* є одним з варіантів методичного прийому реконструкції. Екскурсовод, використовуючи цей прийом, становить потрібний образ, підсумовуючи зовнішній вигляд декількох пам'яток, а також їхніх окремих частин з використанням фотографій, креслень, малюнків.

*Локалізація* відіграє важливу роль у конкретизації подій, привертає увагу екскурсантів до того місця, де відбулася подія, викликає почуття причетності до подій ("влада місця"). Найчастіше прийом використовується в екскурсіях на історичні й воєнно-історичні теми.

*Абстрагування* передбачає уявне виділення частин із цілого для наступного глибокого спостереження, побудоване на спостереженні одного з об'єктів за допомогою уявного відволікання від інших об'єктів, розташованих поруч, застосовується в екскурсіях на архітектурно-містобудівні теми.

*Порівняння.* В екскурсійній методиці використовуються різні види цього прийому: зорове, словесне порівняння об'єкта з тим, що подумки реконструюється. Завдань даного методичного прийому - виявити характерні риси.

*Інтеграція (возз'єднання).* Прийом побудований на об'єднанні окремих частин спостережуваного об'єкта в єдине ціле. Може бути використаний при показі архітектурного ансамблю.

*Зорова аналогія.* Завдання екскурсовода - залучити екскурсантів до активного пошуку аналогії, викликати в пам'яті подання про зовнішній вигляд подібного об'єкта (прийомом асоціації).

*Перемикання уваги.* Після спостереження об'єкта екскурсанти за пропозицією екскурсовода переводять погляд на інший об'єкт.

*Показ меморіальної дошки* варто почати з аналізу об'єкта й розповіді про подію, з ним зв'язаних, тільки після цього увагу обертають на меморіальну дошку.

*"Портфель екскурсовода"* заповнює відсутній зоровий ряд або більш конкретне сприйняття екскурсійних об'єктів і пов'язаних з ним подій за допомогою наочних посібників, широко застосовується в оглядових і тематичних екскурсіях.

*Розповідь* - умовно прийнята в екскурсійній справі назва усної частини екскурсії, це звучний індивідуальний текст екскурсовода, виконаний їм з дотриманням вимог усної публічної мови представлений, монологом.

*Вимоги до розповіді:* тематичність, конкретність, логічність, стислість, переконливість, доступність викладу, закінченість суджень, зв'язок з показом, науковість.

*Особливості розповіді:*

1) залежність від швидкості пересування групи. На пішохідній й автобусній екскурсіях, для дітей і дорослих темп розповіді повинен бути різним.

2) підпорядкування показу. Розповідь супроводжує показ об'єктів, доповнює й пояснює те, що бачать екскурсанти.

3) необхідність зорового підтвердження. Усні докази в екскурсії замінюються зоровими, шляхом образної розповіді, умілого показу пам'ятника.

4) адресний характер. Розповідаючи, екскурсовод має на увазі конкретний об'єкт.

5) конкретність. Цей принцип вимагає, щоб на екскурсії давався не матеріал взагалі, а те, що розкриває конкретну тему.

6) стверджуючий характер. Розповідаючи про подію, екскурсовод затверджує, що воно відбувалося саме так, саме на цьому місці.

*Методичні прийоми розповіді.* Як і показ, розповідь має власні прийоми, використання яких допомагає найбільше повно розкрити тему екскурсії.

*Екскурсійна довідка* широко використовується при огляді об'єктів, коли вихід з автобуса не передбачений. Це стислий виклад фактичного матеріалу про об'єкт або події. Застосовуються в оглядовій і замиській історико-краєзнавчій екскурсії, використовується в сполученні із прийомами зорової реконструкції, локалізації, абстрагування.

*Опис.* З його допомогою можна правильно відбити об'єкт у свідомості екскурсантів. Для цього прийому характерні точність, конкретність, не тільки до об'єктів, але й до подій.

*Характеристика.* Прийом побудований на визначенні відмітних властивостей й якостей предмета, явища, людини. В екскурсії дається мовна характеристика об'єктів й "діючих" в екскурсії осіб.

*Пояснення* - форма викладу матеріалу, коли в розповіді розкриваються сутність і причини явища, події, використовується у виробничо-економічних, архітектурних, природознавчих екскурсіях, де відбуваються внутрішні зв'язки процесів й явищ.

*Коментування.* Даний методичний прийом використовується екскурсоводом при викладі матеріалу, що роз'яснює зміст події або задум автора пам'ятника історії й культури.

*Репортаж.* В екскурсії - це коротке повідомлення екскурсовода про подію або явище, очевидцями яких є екскурсанти. Прийом ефективний тільки тоді, коли об'єкт показується в розвитку.

*Цитування.* До даного прийому прибігають із метою: підтвердження думки; яскравого й переконливого вираження думки; збереження особливостей мови й колориту певного історичного періоду часу.

*Питання й відповіді.* Суть прийому полягає в тому, що в ході розповіді екскурсовод задає різні питання екскурсантам з метою їхньої активізації, не розраховуючи на одержання відповіді від учасників екскурсії.

*Посилання на очевидців.* У цьому випадку екскурсовод посиляється на свідків подій.

*Завдання.* Прийом використовується в розповіді екскурсовода, знаходить вираження в його звертанні до екскурсантів для націлення уваги на деталі, розуміння яких важливо для засвоєння.

*Новизна матеріалу.* Прийом полягає в тому, що в ході розповіді повідомляються тільки факти й приклади, невідомі екскурсантам.

*Літературний монтаж.* Розповідь будується на певному наборі уривків з різних літературних творів для відтворення картини подій при глибокому знанні літератури, історії, бездоганного смаку й артистичних здатностей екскурсовода.

*Співучасть* - екскурсовод допомагає екскурсантам представити себе учасниками події.

*Дискусійна ситуація.* Екскурсовод, висуває у своїй розповіді таке положення, що викликає дискусійну ситуацію, замінивши монологічну форму матеріалу відкритим діалогом.

*Зитовхування протилежних версій.* Використається при оцінці певної історичної події, твердження дати виникнення конкретного міста або походження назви міста (ріки, озера, місцевості).

*Персоніфікація.* За допомогою розповіді про окремі епізоди з життя конкретної людини подумки створюється його образ.

*Проблемна ситуація.* Постановка проблеми перед екскурсантами змушує їх задуматися й спонукує знайти правильну відповідь на задані питання або альтернативу запропонованому рішення.

*Відступ.* Зняти втому під час екскурсії можна, відступивши на час від теми: прочитати вірш, привести приклад із власного досвіду.

*Індукція.* Прийом застосовується в розповіді, коли необхідно зробити перехід від часток (одиничних) випадків і фактів до загальної картини, загальним висновкам або дедукції як спосіб міркування при переході від загального до частки.

*Клімактеричний* прийом припускає такий виклад екскурсійного матеріалу, коли спочатку повідомляються менш цікаві й малозначні факти й аргументи, потім - більше значні й, нарешті, - самі цікаві, що сприяє наростанню інтересу екскурсантів до розповіді.

*Антиклімактеричний* прийом полягає в тому, що виклад матеріалу в розповіді починається з найцікавіших фактів і прикладів. Інтерес до теми, розбуджений в екскурсантів на початку заходу, дозволяє надалі успішно ознайомити їх з менш цікавим матеріалом.

## **ТЕСТИ**

**Форма викладу матеріалу, коли в розповіді розкривається сутність і причини явища, події**

- А. пояснення
- Б. опис
- В. коментування
- Г. довідка

**Прийом розповіді від частки до загального**

- А. дедукція
- Б. індукція
- В. апроксимація
- Г. фіксація

**Перехід в розповіді від більш цікавого до менш цікавого**

- А. дедукція
- Б. індукції
- В. концентрація
- Г. абстракція

**На історичних екскурсіях найчастіше використовують прийом**

- А. характеристики
- Б. дискусії
- В. зштовхування протилежних точок зору
- Г. реконструкції

**Відпрацьовані практикою дії**

- А. уміння
- Б. навички
- В. знання
- Г. здібності

**Огляд об'єктів під керівництвом фахівця**

- А. показ
- Б. огляд
- В. споглядання
- Г. демонстрація

**Мистецтво вмілого сполучення розповіді та показу, методів і прийомів ведення екскурсії**

- А. екскурсознавча майстерність
- Б. екскурсійна методика
- В. екскурсознавча методика

## ТЕМА 9. Якість екскурсії, засоби її оцінки

1. Оцінки якості екскурсії.
2. Екскурсія як вид контролю за якістю.
3. Рецензування методичної документації.

Якість екскурсії має подвійне визначення: з одного боку – це оцінка екскурсії слухачами, з іншого – професійна оцінка спеціалістами.

Ефективність екскурсії залежить від новизни змісту. Тому необхідно включати матеріали мало або зовсім невідомі екскурсантам. Допомогу в цьому надають першоджерела, архівні документи, матеріали фондів і запасників музеїв тощо.

Основні недоліки при проведенні екскурсій: лекційність (переважання розповіді над показом); надмірна інформаційність (багато фактів, прізвищ, цифр); ескізність (побіжність показу і розповіді); етюдність (випадкове, незначне виступає на перший план).

Професійна оцінка якості екскурсії враховує ряд факторів: 1) якість методичної документації (технологічна карта, контрольний та індивідуальний тексти екскурсії, «портфель екскурсовода» тощо); її постійне удосконалення; впровадження і правильне використання методичних прийомів показу і розповіді; техніка ведення екскурсії; 2) професійні і особисті якості самого екскурсовода; 3) техніка проведення екскурсії: вибір місця для огляду об'єкта, розташування групи біля об'єкта, використання екскурсоводом мікрофона (мегафона), контакт екскурсовода з водієм автобуса; 4) вибір місця для зупинок, показ об'єктів по ходу руху автобуса; 5) контакт екскурсовода з групою, вміння зацікавити екскурсантів, донести знання, активізувати увагу екскурсантів, створити необхідну обстановку для сприйняття екскурсійного матеріалу; 6) відповіді на питання екскурсантів, їх правильність, чіткість, відношення до теми; 7) повнота розкриття теми екскурсії, відсутність вступу до теми екскурсії; 8) чіткість сформульованих підтем; 9) достатність об'єктів показу або їх невиразність; 10) якість показу екскурсійних об'єктів тощо.

## ТЕСТИ

### Якість екскурсії

- А. оцінка екскурсії слухачами
- Б. професійна оцінка спеціалістами
- В. відповіді вірні
- Г. вірної відповіді немає

### Типові недоліки екскурсії

- А. лекційність
- Б. надмірна інформаційність
- В. ескізність, етюдність
- Г. всі відповіді вірні

### Яким буває прослуховування екскурсії

- А. цільовим
- Б. фрагментарним
- В. повним
- Г. всі відповіді вірні

### Професійна оцінка якості екскурсії враховує

- А. якість методичної документації

- Б. постійне удосконалення; впровадження і правильне використання методичних прийомів показу і розповіді
- В. техніка ведення екскурсії
- Г. всі відповіді вірні

**Щоб екскурсія була якісною, необхідно**

- А. проведення пробних екскурсій
- Б. попередній контроль знань
- В. прослуховування екскурсії на маршруті
- Г. всі відповіді вірні

**До рецензування залучаються**

- А. за історичною тематикою – історики-краєзнавці, воєнні історики, етнографи
- Б. за природничою тематикою – біологи, географи
- В. викладачі вузів, наукові співробітники інститутів відповідного профілю, музейні та архівні працівники, члени методичної ради
- Г. всі відповіді вірні



## **«ПРОГРАМНИЙ ТУРОПЕРЕЙТИНГ В МІЖНАРОДНОМУ ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ»**

Вивчення дисципліни дозволяє сформувати професійні компетенції:

### Знання і розуміння:

поглиблені знання сутності програмного туроперейтингу, принципів складання програм обслуговування, технологій, що використовуються в програмному туроперейтингу  
знання технології та організації туристичних подорожей, страхування в туризмі, правил та порядку оформлення туристичних документів, виконання туристичних формальностей

поглиблені знання умов створення турпродукту, забезпечення безпеки туристичних подорожей, форм підвищення туристичної активності

сучасні уявлення про організацію обліку і контролю надання послуг, оформлення туристичної звітності

### Застосування знань і розуміння:

здатність розробляти та обґрунтовувати основні напрями удосконалення та підвищення ефективності організації роботи суб'єктів туристичної індустрії, забезпечення їх нормативно-правовою базою

здатність формувати пакетні та індивідуальні програми туристичного обслуговування з використанням ресурсного потенціалу дестинації (регіону, району, країни)

розуміння механізму формування взаємодії між всіма учасниками туристичного ринку, нормативно-правового забезпечення співпраці

здатність застосовувати нові форми та методи обслуговування в туризмі

здатність розраховувати вартість комплексного туристичного продукту

### Формування суджень:

здатність моделювати програми туристичного обслуговування з різною метою подорожей, типом клієнтури, наявних туристичних атракцій

здатність визначити мотивації подорожей та удосконалити процесі надання туристичних послуг в пакетних турах тощо

## Основна література

1. Герасименко В.Г., Галасюк С.С. Організація надання туристичних послуг : навчальний посібник. – Одеса : Атлант, 2014. – 242 с.
2. Городня Т.А. Економіка туризму: теорія і практика [Текст] : навч. посіб. / Т. А. Городня, А. Ф. Щербак. - К. : Кондор, 2012. - 435 с.
3. Економіка туризму [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. С. Камушков [та ін.] ; Запоріз. нац. техн. ун-т. - Запоріжжя ; Д. : АкцентПП, 2012. - 192 с.
4. Організація туризму [Текст] : навч. посіб. / [Л. М. Алексеєнко та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. Я. Брича ; Терноп. нац. екон. ун-т. - Тернопіль : ТНЕУ, 2014. - 447 с.
5. Яцишина І. В. Організація підприємницької діяльності в туризмі [Текст] : навч.-метод. посіб. / Яцишина І. В. ; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, Екон. ф-т, Каф. туризму та екон. теорії. - Кам'янець-Подільський : Сисин Я. І. : Абетка, 2015. - 117 с.

## Допоміжна література

1. Асанова И. М. Организация культурно-досуговой деятельности : учебник / И. М. Асанова, С. О. Дерябина, В. В. Игнатъева. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Академия, 2012. – 191 с.
2. Ведмідь Н. І. Організація дозвілля туристів : навч. посіб. / Н. І. Ведмідь, С. В. Мельниченко. – Київ : КНТЕУ, 2008. – 85 с.
3. Горбылева З.М. Экономика предприятий туризма : учеб.-метод. пособие / З.М. Горбылева. – Минск : РИПО, 2014. – 226 с.
4. Іванова О.М. Управління інформаційними потоками туристичних підприємств [Текст] : монографія / О. М. Іванова. - Суми : Університетська книга, 2016. - 200 с.
5. Косташук В.І. Економіка і ціноутворення в галузі туризму [Текст] : навч. посіб. / В. І. Косташук ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : Рута, 2012. - 135 с.
6. Кифяк В.Ф. Організація туризму [Текст] : навч. посібник / В. Ф. Кифяк. - Чернівці : Книги - ХХІ, 2008. - 344 с.
7. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. – Чернівці: Книги-ХХІ, 2003. – 298 с.
8. Кулешова Н.В. Маркетингова стратегія туристичного підприємства: моделі формування та оцінювання [Текст] : монографія / Кулешова Н. В., Полякова О. Ю. - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. - 219 с.
9. Організація туризму: підручник / І.М. Писаревський, С.О. Погасій, М.М. Поколюдна та ін.; за ред. І.М. Писаревського. –Х.: ХНАМГ, 2008. – 541 с.
10. Фінансове та обліково-аналітичне забезпечення діяльності туристичних підприємств [Текст] : монографія / [Атаманчук З. А. та ін.] ; [редкол.: Гелей Л. О., Атаманчук З. А.]. - Львів : Растр-7, 2016. - 171 с.
11. Экономика и организация туризма: международный туризм : учебное пособие / Е.Л. Драчёва, Ю.В. Забаев, Д.К. Исмаев [и др.] ; под ред. И.А. Рябовой, Ю.В. Забаева, Е.Л. Драчёвой. — 4-е изд., испр. и доп. — М. : КНОРУС, 2016. — 566 с.
12. Чорненька Н. В. Організація туристичної індустрії : навч. посіб. / Н. В. Чорненька. – Київ : Атіка, 2006. – 264 с.
13. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
14. Закон України «Про Туризм» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>
15. Закон України «Про курорти» від 05.10.2000 № 2026-III [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>
16. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

17. Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Розвиток туристичної індустрії як інструмент економічного розвитку та інвестиційної привабливості України» від 13.07.2016 № 1460-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1460-19>
18. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
19. Гаагська декларація Межпарламентської конференції по туризму від 14.04.1989 [Електронний ресурс] // ООН. – Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995\\_904](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_904)
20. Глобальний етичний кодекс туризму від 01.10.1999 [Електронний ресурс] // Всесвітня туристична організація. – Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/983\\_001](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/983_001)
21. Хартия туризму від 01.01.1985 [Електронний ресурс] // Всесвітня туристична організація. – Режим доступу: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995\\_640](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_640)
22. ДСТУ ISO 13810:2016 (ISO 13810:2015, IDT) - Туристичні послуги. Промисловий туризм. Надання послуг [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.iso.org/standard/54306.html>
23. ДСТУ ISO 18065:2016 (ISO 18065:2015, IDT) - Туризм та пов'язані з ним послуги. Туристичні послуги, що надають на природоохоронних територіях. Вимоги [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.iso.org/standard/61250.html>
24. ДСТУ ISO 17680:2016 (ISO 17680:2015, IDT) - Туризм та пов'язані з ним послуги. Таласотерапія. Вимоги до послуг [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.iso.org/standard/60244.html>
25. ДСТУ ISO 13009:2016 (ISO 13009:2015, IDT) - Туризм та пов'язані з ним послуги. Вимоги та рекомендації з експлуатації пляжу [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.iso.org/standard/52329.html>
26. ДСТУ ISO 13687:2016 (ISO 13687:2014, IDT) - Туризм та пов'язані з ним послуги. Яхт-гавані. Мінімальні вимоги [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.iso.org/standard/54284.html>
27. ДСТУ ISO 13687:2016 (ISO 13687:2014, IDT) - Туризм пригодницький. Системи менеджменту безпеки. Вимоги [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.iso.org/standard/54857.html>
28. ДСТУ ISO/TR 21102:2016 (ISO/TR 21102:2013, IDT) - Туризм пригодницький. Лідери. Особиста компетентність [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.iso.org/standard/54859.html>
29. ДСТУ ISO 21103:2016 (ISO 21103:2014, IDT) - Туризм пригодницький. Інформація для учасників [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.iso.org/standard/54861.html>

## ТЕМА 1. Програмний туризм як основа сучасного туроперейтингу

1. Сутність та визначення програмного туризму
2. Цілі програмного туризму
3. Мотивація програмного туризму
4. Основні види програмного туризму

*Програмний туризм* – це комплексний підхід до підготовки обслуговування туристів, повністю враховує їх інтереси у відповідності з метою подорожі, віком туристів, складом групи, соціальною належністю та ін.

*Три основних принципа програмного туризму:* орієнтація на активну і змістовну діяльність туристів; облік індивідуальних потреб кожного туриста; гарантія запланованого рівня та обсягу послуг, обслуговування за науково обґрунтованими нормами і стандартами.

*Мета програмного туроперейтингу* – розробка привабливого та якісного турпродукту, який користується попитом у туристів.

*Основна задача програмного туроперейтингу* – просування послуг окремих виробників до споживачів у вигляді комплексного туристичного продукту, причому як основних послуг (турів), так і додаткових (які споживаються на місці за готівковий розрахунок).

Програмне обслуговування, в першу чергу, використовує *мотиви і прагнення клієнтів*, а саме: задоволення цікавості і підвищення культурного рівня, розвага і потреба в спілкуванні з іншими людьми, рішення ділових проблем, можливість зайнятися улюбленою справою у середовищі однодумців, можливість для самовираження і самоствердження, навчання, заняття спортом як засіб психологічної розрядки і підвищення життєвої активності, турбота про збереження здоров'я.

## ТЕСТИ

### Програмний туризм

- А. робота над програмами обслуговування
- Б. комплексний підхід до підготовки обслуговування туристів з урахуванням їх інтересів у відповідності з метою подорожі, віком туристів, складом групи, соціальною належністю та ін.
- В. особливий вид організації туристичного маршруту, що враховує мети подорожі, інтереси певної туристичної групи, їх вік, сімейний стан, професію, захоплення
- Г. усі відповіді правильні

### Основою туристського обслуговування служать

- А. туристські маршрути
- Б. набір послуг, які складають програму обслуговування в рамках туру
- В. туристські програми
- Г. усі відповіді правильні

### Базисною основою для розробки туристських програм є

- А. мальовниче місце розташування об'єкта, погодно-кліматичні умови, санітарний стан місця відпочинку, його чистота і доглянутість
- Б. комфортні та затишні готелі, здорове і смачне харчування
- В. максимальна ізоляваність від шуму, наявність природних водойм
- Г. усі відповіді правильні

## **Основні категорії туристських мотивів згідно інтересам туристських груп**

- А. природно-кліматичні, культурні, економічні та психологічні
- Б. історично – культурні, соціально – економічні, психологічні
- В. політико – правові, культурні, економічні, психологічні
- Г. політико – правові, історично – культурні, соціально – економічні та психологічні

## **ТЕМА 2. Програма обслуговування – основа програмного туру**

1. Види послуг програмного обслуговування
2. Загальні принципи формування програми обслуговування
3. Рекреаційна діяльність – основа складова програмного обслуговування
4. Місце та роль анімації в програмі обслуговування

*Цільові програми* - це програми, побудовані, виходячи з мети подорожі туристів. Найбільш поширені цільові програми обслуговування:

*Курортно-оздоровчі пакети*, метою яких є повноцінний відпочинок і оздоровлення, як на внутрішніх курортах країни, так і в зарубіжних країнах.

*Пізнавальні програми* передбачають поїздку по історичних і культурних центрах світу, об'єднані єдиною тематикою, наприклад - музеї живопису, літературні твори, виноробство тощо.

*Розважальні туристичні пакети* - часто дитячі (з відвідуванням аквапарків, Діснейлендів, атракціонів, молодіжні (відомі дискотеки, бари та ресторани) або групові (поїздки на футбольні матчі, концерти зірок тощо).

*Екологічні програми* дозволяють мешканцям міст і великих мегаполісів стати ближче до природи - це тури у відомі заповідні зони (включаючи екзотичні країни).

*Для ділових людей* - індивідуальні тури, поїздки на семінари, виставки, біржі тощо.

*Спортивні програми* - велосипедні тури, рафтинг, дайвінг, автотуризм і пішохідні тури певного рівня складності.

*Сімейні програми* - найчастіше, це тури для батьків і дітей під час літніх канікул.

*Хобі-тури* для людей, що мають спільні інтереси та ін.

*Туристська анімація* - це діяльність з розробки та здійснення спеціальних програм, що передбачає особисту участь туристів у ігрових та театралізованих шоупрограми, спортивних та культурно розважальних заходах.

*Головне завдання анімаційного обслуговування* — створити туристу комфортні умови, щоб він відчував себе учасником програми і щоб відпочинок йому запам'ятався.

*Функції анімаційних програм* - організація та керівництво культурними, оздоровчими і спортивними заходами, їх подальше поширення серед туристів.

## **ТЕСТИ**

### **Туристська анімація**

- А. комплексна рекреаційна послуга, заснована на особистих людських контактах туристичного аніматора з туристом і спільною участю в розвагах, пропонує анімаційною програмою туристичного комплексу
- Б. діяльність з розробки надання спеціальних програм проведення вільного часу
- В. туристська послуга, при наданні якої турист утягується в активну дію, заснована на особистих контактах аніматора з туристами, на спільному долі їх у розвагах, пропонує анімаційною програмою туристичного комплексу
- Г. правильні відповіді Б. та В.

### **Анімаційні туристські маршрути**

- А. цільові туристичні поїздки заради однієї анімаційної програми, або безперервний анімаційний процес, розгорнутий у просторі у формі подорожі, переїзду від однієї анімаційної послуги (програми) до іншої
- Б. програми, призначені для «підтримки» основних туристських послуг, обговорених у туристичному пакеті, і діючі в обставинах, обумовлених переїздами, затримками в шляху й у випадках непогоди (при організації спортивних і самодіяльних турів, на пляжних курортах)
- В. комплексна рекреаційна послуга, заснована на особистих людських контактах туристичного аніматора з туристом і спільною участю в розвагах, пропонувані анімаційною програмою туристичного комплексу
- Г. задоволення специфічних туристських потреб у спілкуванні, русі, культурі, творчості, приємному проведенні, розвазі

#### **Види анімації, що задовольняють потреби туристів**

- А. анімація через заспокоєння
- Б. анімація через хвилювання
- В. творча анімація
- Г. всі відповіді вірні

#### **Анімація, яка задовольняє потреби в спілкуванні з новими, цікавими людьми, у відкритті внутрішнього миру людей і пізнанні себе через спілкування**

- А. анімація через спілкування
- Б. культурна анімація
- В. анімація через заспокоєння
- Г. творча анімація

#### **Методичні основи анімаційного туropolерейтингу**

- А. використання кожної можливості, щоб розбудити гостей до активного життя, привести їх у захват, додати їм задоволення, познайомити один з одним, щоб вони з перших хвилин перебування в отеленні відчули себе комфортно, забезпечити їм приємний, що запам'ятовується відпочинок, створити сімейну атмосферу радості й дружби
- Б. тісна взаємодія оператора з центрами відпочинку й розваг, організаторами фестивалів і карнавалів тощо, а також активне введення даних заходів до програми обслуговування
- В. дотримання високого єдиного стандарту: кожний гість обслуговується однаково
- Г. всі відповіді вірні

### **ТЕМА 3. Загальні особливості проектування окремих видів туристських послуг**

1. Основні напрями роботи з підготовки програмних турів
2. Етапи проектування програмних турів

*Програмні послуги* являють собою комплекс екскурсійних, розважальних, пізнавальних та інших послуг, що формуються у відповідності із цільовим призначенням туру.

*Додаткові послуги* – важливий компонент туру, що включає будь-які послуги, що можуть бути надані споживачеві за його бажанням і відповідно до його інтересів за додаткову плату.

*Пакет послуг (турпакет)* – це вироблений туropolератором туристичний продукт, що складається з певного набору послуг: перевезення, розміщення, харчування, екскурсії тощо.

*Інклюзив-тур (пекідж-тур)* – це тур з жорстким, наперед запланованим (до контакту з клієнтом) набором послуг, зорієнтованим на певний вид відпочинку або туризму, а також на соціальний клас туристів і їх вік.

*Туристичне обслуговування* – це сукупність видів діяльності, що забезпечують туристам різні зручності при покупці та споживанні послуг і товарів під час подорожі і перебування за межами постійного місця проживання.

*До основних споживчих властивостей турпродукту відносяться:*

1. Обґрунтованість – надання усіх послуг повинно бути обумовлено метою подорожі та відповідати умовам, що визначаються потребами туристів.
2. Надійність – відповідність реального продукту рекламі, достовірність інформації.
3. Ефективність – досягнення максимального результату для туриста при оптимальному, прийнятному для нього рівні витрат.
4. Цілісність – завершеність продукту, його здатність повністю задовольняти туристичні потреби.
5. Ясність – споживання продукту, його направленість повинні бути зрозумілі як туристу, так і обслуговуючому персоналу.
6. Простота в експлуатації.
7. Гнучкість – спроможність продукту в системі обслуговування пристосовуватися до іншого типу споживача і бути несприятливими до заміни персоналу з обслуговування.
8. Корисність – спроможність служити досягненню однієї або декількох цілей (відпочинок, пізнання тощо), задовольняти потреби туристів.
9. Гостинність – це спроможність персоналу забезпечити відчуття, що відвідувач-турист бажаний (гостинність = достоїнство + повага + люб'язність персоналу).

## ТЕСТИ

### Туроператор

- А. купує певний туристичний продукт
- Б. купує окремі послуги, з яких формує комплексний туристичний продукт зі своїм механізмом ціноутворення
- В. діє як роздрібний продавець і його прибуток виходить з комісійних грошових коштів за продаж чужого туристського продукту
- Г. реалізує туристичний продукт (і окремі послуги, наприклад авіаквитки, номери в готелях) за реальними цінами або виробників послуг

### Туроператори класифікуються за

- А. видом діяльності
- Б. місцем діяльності
- В. підрозділам туристської організації
- Г. структурі туристської організації

### В основні функції туроператора входить

- А. вивчення потреб потенційних туристів на тури та туристичні програми
- Б. складання перспективних програм обслуговування, турів і апробація їх на ринку з метою виявлення відповідності потребам туристів
- В. взаємодія з постачальниками послуг на тури на договірній основі
- Г. всі відповіді вірні

### Принципи, які мають бути закладені в технологію обслуговування споживача туристського продукту

- А. створення позитивного образу туристичної місцевості, підприємств, обслуговуючих потенційних споживачів
- Б. прагнення обслуговуючого персоналу до надання туристам знаків уваги
- В. уважне відношення тих, хто надає туристичний продукт, до прохань і побажань клієнта

Г. піклування про полегшення орієнтації туристів в отриманні послуг (інформація усередині фірми, про об'єкти в путівниках і буклетах на зрозумілій мові)

#### **Пакет послуг (туристичний пакет)**

- А. зроблений туроператором туристичний продукт, що складається з певного набору послуг
- Б. комплексне обслуговування, тобто стандартний набір послуг, який продається туристам в одному «пакеті»
- В. вироблена туроператором різна туристська послуга
- Г. комплекс послуг, що надаються в подорожі за індивідуальним або по груповим варіантом, який пропонується на широку продаж для споживачів і в який крім транспорту входять розміщення, послуги гіда, харчування та інше обслуговування

#### **ТЕМА 4. Формування програм класичних турів**

1. Діловий туризм
2. Навчальні тури
3. Розважальні тури
4. Пізнавальні тури
5. Спортивно – оздоровчий туризм

*Діловий туризм* охоплює широке коло поїздок: індивідуальні ділові поїздки (відрядження); конгресне обслуговування; виставочне обслуговування; інсентив-туризм (заохочувальний); обслуговування делегацій.

*Навчальні тури* – вид туризму, коли під час поїздок турист поєднує відпочинок з навчанням. У загальному значенні можна виділити три напрямки, чи три ринки навчального туризму: мовно-навчальні тури; спортивно-навчальні тури; професійне навчання.

*Розважальні тури* можуть бути двох різновидів: *періодичні чи разові тури* – організуються на свята чи можуть бути присвячені до якихось разових подій, заходів та *регулярні чи постійно діючі тури* – до спеціально створених місць постійно діючих розваг.

*Пізнавальні тури* можуть бути двох різновидів: *стаціонарні тури* - з перебуванням туристів в одному місті, туристичному центрі; *маршрутні тури* - відвідування декількох міст і центрів, визначних пам'яток, вибудоване у вигляді маршруту подорожі.

#### **ТЕСТИ**

##### **Ділові тури**

- А. поїздки, що найбільш часто відбуваються в періоди "лютий-травень" і "вересень-листопад", що обумовлено великою кількістю різних заходів (виставки, конференції тощо) і високою діловою активністю в цей час
- Б. поїздки, при яких турист сполучає відпочинок з навчанням
- В. подорож, не завдає шкоди природі, споглядання краси і величі лісів, озер, гір і річок у їхньому первозданному вигляді
- Г. можливість підвищити кваліфікацію, перейняти досвід зарубіжних колег, поглибити свої знання в тій або іншій області

##### **Тури до спеціально створених місць постійно діючих розваг (Диснейленд чи інші тематичні парки)**

- А. навчальні тури
- Б. шоп тури
- В. хобі тури
- Г. розважальні тури



**Тур, призначений для ознайомлення туристів з історією, природою, архітектурними пам'ятками, з образом життя населення туристських регіонів**

- А. навчальний
- Б. розважальний
- В. пізнавальний
- Г. пригодницький

**Найбільш поширені інклюзив-тури**

- А. освітні
- Б. тури, що включають в свій склад відвідування великої кількості і різного роду розважальних заходів
- В. маршрутні
- Г. ділові

**Напрями навчального туризму**

- А. мовно-навчальні тури
- Б. спортивно-навчальні тури
- В. професійне навчання
- Г. всі відповіді вірні

**ТЕМА 5. Формування програми індивідуальних турів**

1. Шоп-тури
2. Пригодницький туризм
3. Екологічний туризм
4. Сімейні тури
5. Хобі-тури
6. Весільні тури

Шоп - тур - це закордонна поїздка, головною метою якої є покупки.

Пригодницький туризм – різновид туризму, пов'язаний з фізичними навантаженнями та організацією нестандартних турів у екзотичні й екологічно чисті природні резервації та включає незвичайні подорожі, нетрадиційні транспортні засоби.

Екотуризм - це природно-орієнтований туризм, що включає програми екологічної освіти і здійснюється у відповідності до принципів екологічної стійкості.

Хобі-туризм - це можливість зайнятися улюбленою справою в середовищі однодумців під час відпочинку або подорожі (автолюбителі, філателісти, гурмани, вболівальники спортивних змагань тощо).

Весільний туризм — це різновид туризму, метою якого є відвідання місцевості для проведення весільних церемоній.

**ТЕСТИ**

**Закордонна поїздка, головною метою якої є покупки**

- А. хобі – тур

- Б. екологічний тур
- В. шоп тур
- Г. весільний тур

**Добре спорядження, якісне харчування, гігієна і повна безпека учасників - це правило**

- А. спортивно-оздоровчих турів
- Б. пригодницьких турів
- В. хобі-турів
- Г. шоп – турів

**Подорожі зі значними фізичними навантаженнями, пішохідні маршрути по складній місцевості, короткострокові тури на велосипедах - складові**

- А. спортивно – оздоровчого туризму
- Б. екологічного туризму
- В. пригодницького туризму
- Г. навчального туризму

**Готель, що представляє собою комплекс бунгало (буває першої та другої категорії)**

- А. MB (Main Building)
- Б. HV (Holiday Village)
- В. BGL, BG (Bungalow)
- Г. Cabana

**Рейси, що виконуються великими авіакомпаніями строго за розкладом і з будь-якою кількістю пасажирів (навіть з одним)**

- А. регулярні
- Б. чартерні
- В. дистанційні
- Г. класичні

## **ТЕМА 6. Формування програм святкових турів**

1. Особливості святкових турів
2. Новорічні та різдвяні тури
3. Весняні святкові тури
4. Релігійні свята (великдень, трійця, різдво)

*Особливості резервування (продажу) святкових турів:*

1. *Чим раніше купується тур, тим більше вигідна вартість.* Наприклад, продаж новорічних турів починається з початку липня. На початку вересня поставлені останні чартерні ланцюжки. Тому вересень - ідеальний час для резервування новорічних турів і за цінами, і за асортиментом.

2. *Високий сезон»,* тобто у цей період в готелях підвищена добова вартість проживання і вище вартість перевезення.

3. *Багато готелів організовують святкові вечери* напередодні свят, бронювання яких, як правило, обов'язкове.

4. *Ануляція туру,* заброньованого на святкові дати, як правило, ускладнюється високими штрафними санкціями з боку готелів і авіакомпаній. Тому, при бронюванні дат «високого сезону» рекомендується оформляти страховку від невиїзду.

5. *В багатьох випадках* при бронюванні турів на свята вимагають 100% оплату турів.

6. *Гарячих турів на практично немає.* Як правило за місяць до свята вже майже все заброньовано, проблематично знайти місця на рейсі і в готелі. Буває перепродаж так званих «відмовних» турів, але їх вартість, як правило, не сильно знижена.

## ТЕСТИ

### Святковий тур

- А. подорожі у період новорічних і різдвяних канікул, а також подорожі під час свят у різних країнах, які зазначають місцеві жителі країни відвідування
- Б. тури з регулярною програмою, але з обов'язковим акцентом на те, яке свято відзначається
- В. подорожі, під час яких проходять художні фольклорні, гастрономічні фестивалі, історичні реконструкції
- Г. всі відповіді вірні

### Період найбільш високих тарифів на туристські послуги

- А. найкращий сезон
- Б. високий сезон
- В. низький сезон
- Г. стабільний сезон

### Види туризму, найбільш схильні до сезонності

- А. пляжний і гірськолижний
- Б. екскурсійно – пізнавальний та оздоровчий
- В. паломницький та релігійний
- Г. всі види туризму схильні до сезонності

### Відвідування християнських центрів світового значення є складовою

- А. оздоровчо – лікувального туру
- Б. навчального туру
- В. релігійного туру
- Г. пригодницького туру

### Відмова Турагента (Туроператора) від заброньованого підтвердженого туру або від частини послуг, що входять до складу туру незалежно від етапу його оплати

- А. неможливість оплати туру
- Б. ануляція туру
- В. заміна туру
- Г. всі відповіді вірні

### Головна особливість святкових турів

- А. мають сезонний характер
- Б. діють протягом року
- В. не мають екскурсійних програм
- Г. всі відповіді вірні

*Навчальне видання*

*Чернега Оксана Богданівна  
Горіна Ганна Олександрівна*

Кафедра міжнародної економіки та туризму

## **МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ**

Галузь знань: 24 «Сфера обслуговування»  
Спеціальність: 242 «Туризм»  
Ступінь: магістр

***Формат 60x84/8. Ум. др. арк.***

***Донецький національний університет***  
економіки і торгівлі імені  
Михайла Туган-Барановського  
50042, Дніпропетровська обл.,  
м.Кривий Ріг, вул. Курчатова, 13.  
Свідоцтво суб'єкту видавничої  
Справи ДК № 4929 від 07.07.2015 р.